ISSN 2063-0077

A MAGYAR CSALÁDTÖRTÉNET-KUTATÓ EGYESÜLET KIADVÁNYA

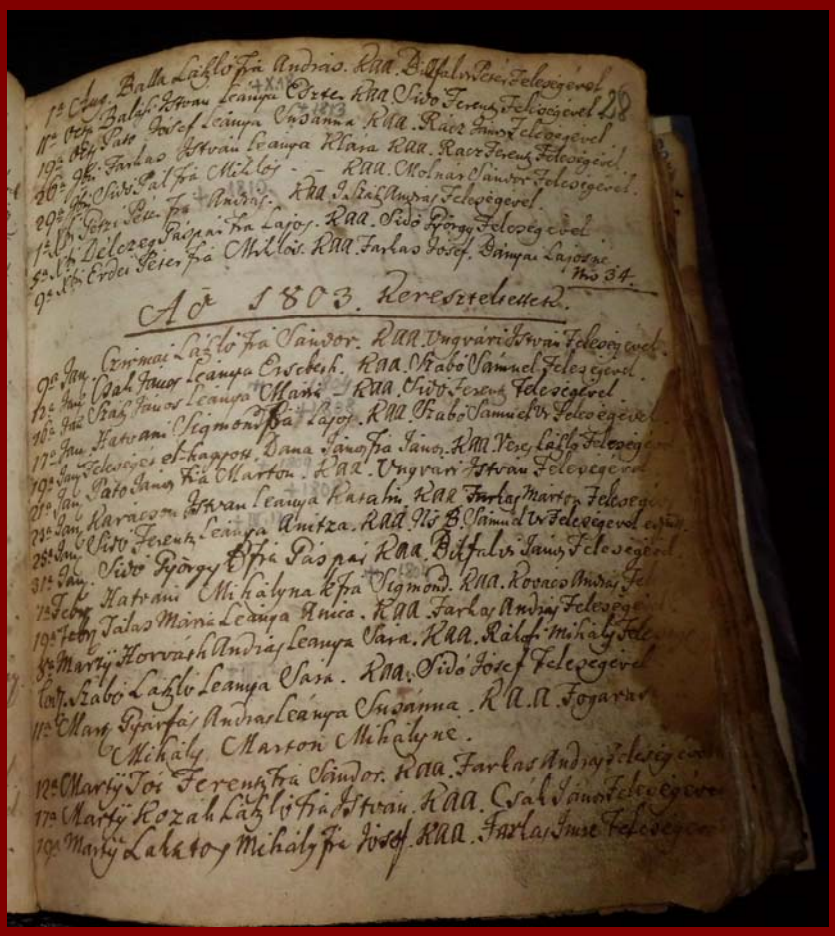

Az érszakácsi református anyakönyv egyik lapja. Fotó: Hunyady László

II. évfolyam, 3. szám

2012

IMPRESSZUM

Matrikula

a

MAGYAR

CSALÁDTÖRTÉNET-

KUTATÓ

EGYESÜLET

kiadványa

matrikula@macse.org

Felelős kiadó:

Hunyady László

Szerkesztő:

Dr. Hatvany Béla Csaba

Szaklektor:

Lerch János

Nyelvi lektor:

Tutunzisz Gabriella

Megjelenik évente négyszer: március, június, szeptember és december hónapokban. A kiadvány szabadon és csak-is díjmentesen terjeszthető. Kéziratokat a szerkesztő e-mail címére várunk legké-sőbb a megjelenési hónap elsejéig. A cikkek tartalmáért, beleértve a cikkhez kapcsoló-dó képanyagot is, a szerzők felelnek.

II. évfolyam 3. szám

© MACSE 2012

TARTALOM

Rihmer Aurél: *Heraldika avagy címertan* 1

Négyesi György: *Búvárkodás a levéltárban (módszertani tanácsok)* 35

Wéber György: *Quo vadis családfakutatás?* 43

Babcsányi Judit, Fábiánné F. Melinda: *Kárpátal-jai utazásunk, 2012. június 14-18.* 50

Heraldika avagy címertan

Rihmer Aurél, Budapest (granasztoi@freemail.hu)

A címer fogalma

Jelenleg azt tekintjük elsődlegesen címernek, amelynek előzményei a középkori fegyverhasználaton alapuló, olyan, legtöbbször pajzs alakú jelvény (szimbólum), amelyet magánszemélyek vagy testületek megkülönböztető jeleként használnak. A címerekkel kapcsolatban általában az alábbi követelményeket támasztják:

1. A címerek színes jelvények, bár gyakorta színek nélkül ábrázolják őket, például pecséteken, pénzérméken, kőbe vésve, vagy valamilyen felületre rajzolva. Ennek oka, hogy igen gyakran már maga a címerábra is elégséges a személy, vagy testület azonosításához.
2. Ábrázolásaik mértani formák vagy stilizált képek. A térbeli ábrázolás csak kis mértékben jelenik meg a címerek esetében.
3. Fő hordozójuk a pajzs. A szakírók többsége szerint pajzs nélkül nincs is címer. Újabban azonban egyes kutatók a zászlón, nyeregtakarón, köpenyen, sisakon ábrázolt, illetve sisakdíszként szereplő, sőt esetleg a címer funkciójában szerepeltetett bármely jelvényt is címernek mondanak, ha bizonyos feltételeknek megfelelnek.
4. A címerek öröklődnek, a földhöz vagy családhoz kötöttek. Egyes, nem személyhez kötött, főleg testületi címerek esetében az öröklődést az állandósult szervezeti, állami használat helyettesíti. Pont a címerek örökletessége az egyik olyan tény, ami megkülönbözteti őket a kitüntetésektől, amelyek nem örökletesek, kivéve egy rövid időszakot, leszámítva a Francia Becsületrendet, amelyet három generáción át lehetett örökölni, de nem tovább.

A címerhasználat kialakulása

Az embereknek már évezredek óta vágya, hogy saját személyüket, tulajdonukat, általuk készített termékeket, épületeket stb. olyan jelzéssel lássák el, amelyről egyértelműen kiderül, hogy annak ki a tulajdonosa, alkotója. Ez az igény már formát öntött az ókori Mezopotámiában, ahol a jelölés funkcióját a pecséthengerek látták el. Ilyen pecséthengerek száz és száz számra kerülnek elő a Közel-Keletől kiindulva egészen Angliáig, vagy a Száva folyó vidékéig.

Sumér pecséthenger és pecséthenger lenyomatok

A pecséthengerek mindig a magántulajdont jelezték, így azok személyhez köthetőek voltak. A pecséthengeren gyakran szerepelt együtt felirat, ami a tulajdonosra utalt és mellette voltak különböző ábrák, jelenetek. Mivel ezek együtt jelentek meg és állandóak voltak, felfoghatók előcímereknek is.

Az Indus-völgyi kultúrák is ismerték a pecséthengereket.

Egyiptomban a személyes tulajdont leggyakrabban írott ábrázolások, például uralkodói kartusok jelölték, de írott formában jelölték tulajdonukat a főbb tisztségviselők is. Az írást itt is gyakran egészítette ki képi vagy faragott ábrázolás.

Ugyanígy az ókori Kínában és az ókori Koreában is főleg írott formában jelölték a magántulajdont.

A fenti tulajdonjelzések alapja azonban leginkább az írott kultúrán alapult, így akár képi ábrázolás nélkül is jelölni tudták a tulajdont.

Az írással szemben a képi ábrázolás tulajdonjelölése először talán a görög korban kaphatott nagyobb jelentőséget. Erre utalhatnak a görög vázákon látható festett pajzsok, illetve Akhilleusznak az Iliászban leírt, különböző jelképeket ábrázoló pajzsa. Nagy Sándor makedón uralkodóról feljegyez-

ték, hogy a csatákban egy Gorgó-fejes hatalmas pajzsot hordozott, ami a halált jelképezte ellenségei számára.

A fenti kultúrákban azonban a tulajdon fő jelölését még mindig leginkább az írásbeliség jelentette, de már a csatákban megjelent az egyedi, pajzson ábrázolt jelkép, ami azonosíthatta viselőjét.

Bár igen jelentős volt a Római Birodalomban az írás és olvasás jelentősége, itt már megjelenik lényegében a szenátori és lovagi családoknál a gyűrűn viselt azonosító jelkép, aminek segítségével a gyűrű és tulajdonosa már egyértelműen azonosítható volt a kortársak számára.

Római ezüst gyűrű Pegazus ábrázolással

Római arany gyűrű, Mercurius ábrázolással

Római gyűrű madár ábrázolással

Római gyűrű, amit egy tiszt viselhetett

A római korszakban már megjelennek a pecsétgyűrűk, amelyekkel leveleket zártak le, vagy esetleg iratokat hitelesítettek. Itt már tehát lényegében címerhasználatról beszélhetünk.

Ugyanígy, mivel az egyes légiók és csapattestek saját hadijelvényeket viseltek, amelyeket mások nem viselhettek, és amelyeket elvesztésük esetén pótolni sem lehetett (légió sasa elveszett, a légiót feloszlatták), lényegében már katonai testületi címerekről beszélhetünk, noha ezen jelképek nincsenek címerpajzsba foglalva.

A Legio XV. Apollinaris I. cohorsának jelvénye, modern másolatban

Római hadijelvények

Egyes heraldikusok pedig a címerek előzményei közé sorolják még a germán rúnákat is, bár ezen írásjeleket nem tekintem a címerek előképeinek, mivel azokat leginkább emlékműveken alkalmazták és nem személyhez köthető tárgyakon.

Viszont a mai címerek előzményének joggal tekinthetőek a germán és egyéb népek totemei, mivel a totem a közösséget jelképezte, mint például az Árpád-ház esetében a Turul madár.

Mint minden tudományágban, így a heraldikában is természetesen különböző iskolák alakultak ki, amelyek az általam felsorolt előzményeket hol elfogadják, hol cáfolják, attól függően, hogy az egyes szerzők mely irányvonalat képviselnek.

A ma használatos és állandósult címerek kézzel fogható kialakulását a 12. századra tehetjük. Ezt a nézetet az 1066-os hastingsi csatát megörökítő bayeux-i kárpit ábrázolására alapozzák. Itt hadi pajzsokon lévő ábrák (címerek) jelennek már meg. Itt jegyzem meg, hogy például az ókori hadipajzsok és a középkori pajzsok ábráinak azonos jellegét ábrázolásmódi különbségek miatt egyesek nem tekintik párhuzamnak, előzménynek, míg mások annak tekintik.

De sokan a bayeux-i falikárpit címerábráit is megkérdőjelezik, mondván a kárpiton előfordul, hogy ugyanazon személy több ábrázolása esetén más pajzsot tart a kezében.

Ha már eljutottunk az 1066-os csatában megjelenő címerekhez, meg kell jegyeznem, hogy a középkor során Európán kívül szinte sehol nem alakul ki jelentős címerkultusz. Nem jelenik meg az önálló keleten az Indus völgyében, Kínában, Koreában és a muzulmán világban, mivel ezen területeken, bár volt előzménye az egyedi jelölési módok kialakulásának, az írásbeliség háttérbe szorította a képi ábrázolást és a kép általi személy és tulajdonazonosítást. Ez pedig igen figyelemre méltó tény, aminek okát meg kell keresnünk.

Úgy vélem, hogy ennek oka abban keresendő, hogy míg keleten megmarad a nemzeti nyelvű írott kultúra, addig ez Európában a latin fokozatos térhódításával egyre inkább háttérbe szorult, mi több el is tűnik. A lakosságnak az egyház hatalmas befolyása miatt át kell térni a latin nyelvű írásos kultúrára. A latin nyelv ugyan egységesíti a vallás, a tudomány és a diplomácia nyelvét, de hatalmas néptömegeket vág el az írott kultúrától. Ez vezethet oda, hogy Európában a Római Birodalom kultúrájához képest hatalmas arányban megnő az analfabétizmus. Az írni-olvasni nem tudó emberek számára pedig az írásjelek nem sokat mondanak. Számukra már sokkal többet jelentenek a képi ábrázolások, mivel azt jobban tudják személyekhez, közvetlen környezetükhöz kötni. Meglátásom szerint a címerek európai elterjedése mögött a latin nyelv térhódítása és a nemzeti nyelvek háttérbe szorulása állhat.

A ma ismert klasszikus felépítésű címerekhez vezető út egyik fontos állomása volt a pajzsokra festett ábrák mellett a sisakokon megjelenő sisakdísz, mivel ezen egyedi jelképet a csatában sokkal messzebbről lehetett látni, mint a pajzsokat. Talán ez lehet a magyarázat akár a bayeux-i kárpit többszörös címerábrázolási módjára azonos személyek esetében, hiszen hol a pajzs, hol a sisakdísz ábrája jelenik meg a pajzson.

A mai címerek felé vezető út egyik fontos állomását jelenti Geoffroy Plantagenet 12. századi gyásztáblája, ahol a lovag pajzsán négy oroszlán látható. Megjegyzendő viszont, hogy pecsétje nem ábrázol oroszlánt 1149-ben. Itt is a sisakdísz és címerpecsét kettősségére gondolok. Utódai viszont az oroszlános címert viselték, tehát ez vált végül a család jelképévé.

Geoffroy Plantagenet és címere

Michel Pastoureau francia heraldikus szerint a legrégebbi címerábrázolás Vermondois grófjának, Raoulnak a személyéhez köthető 1130-1135 között, amikor pecsétjén egy kockázott zászló látható, míg 1146-os pecsétjén egy kockázott pajzs tűnik fel. A Vermondoisok címerpajzsa később is a kockázott volt.

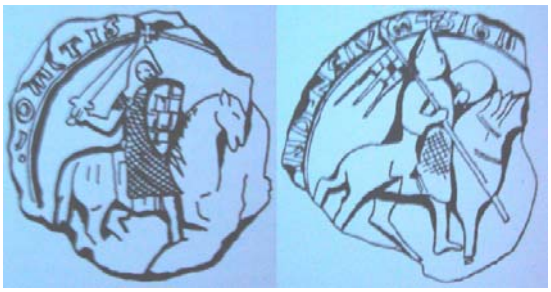

Vermondois Raul címeres pecsétjei

A címerek a 12. századtól kezdve rohamosan elterjedtek a csatatereken és a lovagi tornákon. Mivel a lovagi felszerelés igen drága volt (csataló, utazó ló, szállító ló, apródok két-három lova, páncél, fegyverzet, apródok védőruházata és fegyverzete stb.), továbbá egy hadjárat fedezésére több falu bevételéről volt szó, a lovagi fegyverzet egyre inkább a főrangú nemesség kiváltsága lett. Míg például 1201-ben Assisi Szent Ferenc lovagként indult harcba Perugia ellen, a 13. század közepére a gazdag kereskedők és polgárok fiait már kizárják a lovagok sorából. A lovagi tornák során a jelentkezőknek be kellett mutatni címerüket és sisakjukat. Itt a címereket kiválóan ismerő heroldok azonosították a címert és sisakot viselőjükkel. Ugyanezen heroldok a csatatereken az elesetteket szintén címereik és sisakdíszük alapján azonosították. A munka megkönnyítése érdekében több herold készített ekkor már címerkönyvet. A legrégibb valószínűleg Heinrich von Veldek (vagy Veldeke) műve az 1180-as évekből. A legismertebb címerkönyvek Gelre herold címerkönyve, Conrad Grünenberg címerkönyve; kitűnő címeres miniatúrákat tartalmaz a *Codex Manesse*. Mindezeknek magyar vonatkozásai is vannak. További címerkönyv magyar szempontból: S. Christoph am Arlperg: *Bruderschaftsbuch* (ismertetése: Pettenegg Gaston, Adler Jahrbuch, 1871 és 1872; H. G. Ströhl: *Heraldischer Atlas*, Stuttgart 1909; Herzberg-Fränkel: *Das Bruderschafts- und Wappenbuch von St. Christoph am Arlberg*, MIöG VI-Erg. 1901). A *Donaueschinger Wappenbuch* (1433-ból) tartalmazza Zsigmond császár és a korabeli fejedelmek, a Habsburg tartományok, a lovagi tornák résztvevőinek címereit. A *Fugger'scher Ehrenspiegel* (1555-ből) körülbelül 30 ezer festett címerrel és pecséttel ellátott többkötetes mű. Kéziratát a drezdai szász tartományi könyvtár őrzi. Az első hat kötet eredeti másolata Bécsben található.

Középkori heroldok (rekonstrukció) balról: burgundiai herold, a Cillei grófok heroldja, a Nassau-Vianden grófok heroldja, angol királyi herold (mind 15. sz.)

A lovagi harcmodor a 14. század elejétől egyre inkább kezd háttérbe szorulni. Ezt mutatja leginkább az 1315-ös morgartenni csata, ahol svájci parasztok győzik le a lovagi hadat, továbbá az 1346-os crécy-i csata, ahol az angol íjászok aratnak döntő győzelmet a francia lovagok felett. A lovagi hadviselés végét pedig talán az 1396-os nikápolyi csata jelenthette. Addig, amíg a heraldika döntő szerepét a csatatereken tölti be, élő heraldikáról beszélünk. Ezt a korszakot a heraldika tudománya a 16. századig is kitolja. Ezt követően pedig papír vagy kései, illetve hanyatló heraldikáról beszélnek.

Megjegyzendő, hogy az élő heraldika korában sem volt kizárólagos a lovagi címerviselés. Már a 12. századtól ismert előkelő nők címere, de ismert a papi címerviselet (igaz ezt ekkor a katonák hadi szerepe is indokolja), városi és céhes címerviselet, és ekkor szaporodnak el az egyedi jelképeket alkalmazó pecsétek is. A parasztság a 13-16. századtól alkalmaz pajzsra helyezett egyedi jelöléseket, családjegyeket, amelyek körükben leginkább a 17-18. században terjedtek el. A címerfelvételnek a középkor során nem volt semmi jogi akadálya, mindössze annyi megszorítás volt, hogy nem lehet olyan címert, jelképet választani, amit már más használ.

A címer kötődhetett személyhez, családhoz, vagy nagy hűbérbirtokok esetén a földterülethez. Ennek oka, hogy sok esetben nem a személy volt a nemesi rang forrása, hanem az ő birtoka. Tehát birtoka, esetleg tisztsége után lehetett valaki akár herceg is úgy, hogy jogállása szerint nem volt valódi nemes. Erre például Itáliában számos példa volt. Cosimo Medici 1434-ben Firenze élén állt, és mint ilyen személyt, tisztsége után hercegi cím illette meg. Mint Firenze hercege, a francia királynak ajándékot küldött, de azt a francia király nem fogadta el, mondván egy polgári származású embertől nem fogadhat el ajándékot, mivel az szégyenére lenne. Ugyanis a Mediciek ekkor még nem rendelkeztek nemesi ranggal. Majd csak Lorenzo Medici il Magnifico fog családjának nemesi családfát hamisíttatni avégett, hogy elismerjék őt a nemesi rendi világban. Ennek ellenére még a 16. században is a Mediciek szemére vetik, hogy ők nem nemesek, és bukásukban is közrejátszott ez. De például Jakab Fugger 1506-ban több grófi uradalmat kap, ami után használja a grófi rangot, és ehhez grófi címert is használ. Ezért 1511.5.8-án Miksa császár Jakab Fuggert nemesi rangra emelte, majd 1514.7.17-én birodalmi grófi rangot adott neki.

E kis kitérő után térjünk vissza a címerekhez. A nők viselhették apjuk és férjük címerét, sőt akár azokat egyesíthették is. A gyermek azonban csak apja címerét viselhette, vagy az általa megszerzett birtokét.

A címerek viselése terén a rangjelzést egy idő után a rangjelző koronák vették át, majd, például Napóleon alatt Franciaországban megpróbálták központilag szabályozni a heraldika világát.

A címer részei

A címerpajzs

A pajzs talán a címer legfontosabb része. Egyes heraldikusok szerint pajzs nélkül nincs is igazi címer. A heraldika kezdeti szakaszában (élő heraldika) a pajzs formája alkalmazkodott az akkor éppen használatos csatapajzsok alakjához. Kezdetben ezért a Geoffroy Plantagenet esetében látható úgynevezett normann pajzs volt általános, majd a hadi pajzs alakulása során, fokozatosan jutottunk el a kisebb, kerekített oldalú háromszög pajzshoz. Mindmáig, kisebb módosulásokkal, de ezt a háromszög alakú pajzsot használjuk. A 14. században a háromszög alját lekerekítették és kialakult a kerek

talpú vagy doborpajzs. Ezt követte az úgynevezett tárcsapajzs kialakulása, ami talán a könnyűlovas (huszár) hadviseléshez köthető. A hadi tárcsapajzs a lándzsa megtámasztására kis bemélyedést kapott, és ezt olykor a szimmetria kedvéért a címerpajzs mindkét oldalán alkalmazták. Ekkor úgynevezett reneszánsz pajzsról beszélhetünk.

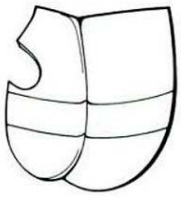

Tárcsapajzs

Reneszánsz pajzs

Itália jellegzetes pajzsformája volt az úgynevezett lófejes pajzs. A lófejes pajzs jól látható Nyírbátor címerén.

Nyírbátor címere

Az 1370-es években a heraldikai pajzs néha négyszögletűvé változott.

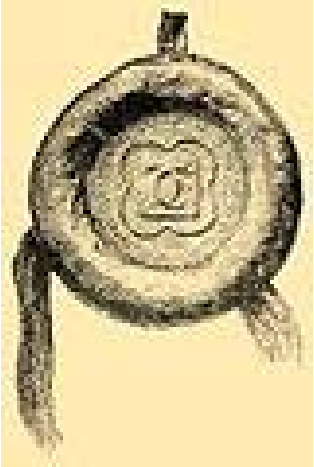

Garai Miklós nádor 1377-es pecsétjének közepén négyszögletű a címerpajzs

Ha a négyszögletű pajzs aljára kis nyúlványt illesztettek, csücskös pajzsról beszélhetünk.

Csücskös talpú pajzs

Főleg nők, de nem kizárólag ők használták a csúcsára állított úgynevezett rutapajzsot. Megjegyzendő, hogy nők gyakran használtak ovális pajzsot is.

A barokk korszakban aztán elszabadult az alkotók képzelete, és a legkülönbözőbb formájú, gyakran cizellált pajzsokat alkották meg.

Mivel a heraldika nem kötötte meg a címerpajzs formáját, hanem csak annak tartalmát rögzítette, gyakori, hogy egy személy címere egyidőben, akár többféle pajzson is megjelenhet.

A pajzsok leginkább egyenesen állnak. A középkori pecsétábrázolásokon, mikor több pajzs együtt szerepel, a pajzsok jobbra vagy balra dőlnek. Mi több, néha fejre is állhatnak.

Hunyadi Mátyás és Aragóniai Beatrix országainak címerei
Thuróczy János krónikájának első oldalán (vektorgrafikus változat)

Ha pecséten van felfordított címer, úgy, hogy az a képi kompozíció része (lásd fentebb), akkor annak nincs különösebb jelentősége. Ha azonban önállóan alkalmaznak lefordítva (felfordítva) egy címert, az azt jelenti, hogy az adott család kihalt.

Több pajzsot azonban gyakorta nem csak egymás mellé, hanem egymásra is elhelyezhettek. Ilyenkor az alulra kerülő pajzs, vagy pajzsok ábráinak egy része nem látható. Több pajzs egymásra helyezésekor az alulra kerülő pajzsot nagypajzsnak vagy öregpajzsnak nevezzük. A felülre kerülő kisebb pajzs neve a boglárpajzs. Ha pedig ezekre középre egy harmadik pajzs is kerül, akkor azt szívpajzsnak nevezzük. Ha négy pajzsot helyeznek egymásra, az elnevezés a következő: alappajzs, nagypajzs, középpajzs, szívpajzs. Keletkezhet alappajzs, illetve nagypajzs úgy is, hogy azt több önálló pajzs egymás mellé helyezésével alakítják ki. Ilyenkor a különálló pajzsok az alap illetve nagypajzs különböző mezőit fogják alkotni.

Magyarország 1915-ös nagycímere

Soha nem használt magyar nagycímer tervezete,
amely 1868-1895 között keletkezhetett.

Ha egy címer leírását olvassuk, az ábrákat különböző mezőkben kell elképzelnünk. Egy összetett pajzson mutatom be a leginkább használatos megnevezéseket:

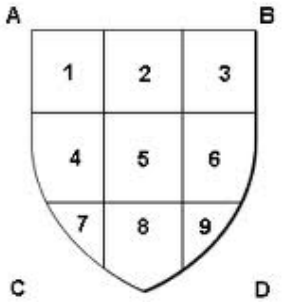

Az AB legfelső sort a pajzs felső szélének hívjuk. Az AC a pajzs jobb oldala, vagy első széle, míg a BD a pajzs bal oldala, vagy hátsó széle. Mint kitűnik, a szemlélő szemszögéből az oldalak elnevezése fordítottnak tűnik. Ennek oka, hogy a heraldika a pajzsot nem szemből „nézi", hanem mindig a pajzsot hordozó személy szemszögéből. Röviden, a heraldikában a jobb és a baloldal felcserélődik. Ezért, ha egy címert valaki leír, mindig jelezni kell, hogy heraldikai nézetből írja le, vagy tényleges szemből nézetben. Az 1, 2, 3-as pajzs a pajzsfő, a 4, 5, 6-os a pajzsderék, a 7, 8 és 9-es mezők a pajzstalp (pajzsláb). Értelemszerűen az 1, 4 és 7-es mezők a jobb oldal, míg a 3, 6 és 9-es mezők a bal oldal. A középső három mező (2, 5 és 8) a pajzs cölöp helye. A pajzs fő helye mindig a heraldikai jobb felső első mező, de ha három mező szerepel egymás mellett, mint példánkban, akkor a középső felső mezőt illeti fő, avagy díszhely. Két vagy több egymás melletti felső mező esetén mindig a heraldikai jobb szélső mező a pajzsfő hátsó része. A fenti példa 4. mezője a pajzsderék eleje, az 5. mező a pajzsderék közepe, míg a 6. a pajzsderék bal oldala. A 7. mező a pajzstalp eleje, a 8. mező a közepe, míg a 9. mező a hátsó rész.

A pajzs azon részét, amely a címerábrákat befogadja, mezőnek nevezzük.

Színek, fémek, avagy a mázak

Ha a pajzs egyszínű és felülete nincs felosztva, tarpajzsnak nevezzük. A heraldikai kutatások feltételezik, hogy kezdetben a pajzsra kerülő ábrákat vászon-, prém- vagy szövetbevonattal alakították ki, fémlemezekkel erősítették meg, esetleg természetes tárgyakat szögeztek fel. Így ez lenne például a heraldikai prémek őse. Ismerve azonban az ókori hadijelvényeket illetve a 16-17. századi címerábrázolásokat, a fenti érvelést nem látom megalapozottnak. Az viszont bizonyos, hogy később befestették a pajzsot. A pajzson így megjelent a vörös, a zöld és a fekete szín, és az arany és ezüst, mint az úgynevezett fémek. Az aranyat sárgával, míg az ezüstöt fehérrel is lehet ábrázolni. Ezeken kívül díszként lehet még alkalmazni a bíbort is. A többi színt a klasszikus heraldika nem ismeri, helyette mindig a legközelebbi színt vagy fémet alkalmazza.

Helyenként és koronként azonban más színek is megjelenhetnek. Ilyen a barna, a narancs, vagy az emberi test ábrázolására használt „természetes szín”, de a heraldika nem szereti ezen színek feltűnését. A heraldikai ábrákon csak keveretlen színeket szabad használni. Tehát nem árnyalják a színeket. Nincs sötét vagy világoskék, csak kék van.

A szabály szerint színre szín, vagy fémre fém (azaz szín mellé szín, vagy fém mellé fém) nem alkalmazható. Természetes szín azonban bármire kerülhet. A címerképek állatai esetében a madarak csőre, karmok, nyelvek szintén függetlenek a szín és fém szabálytól.

A színeket és fémeket közösen máznak nevezzük.

A mázakat fekete-fehér ábrán a következőképpen jelöljük: 1. vörös, függőleges csíkozás,

2. kék, vízszintes csíkozás, 3. zöld, heraldikailag jobbról balra lefelé csíkozás, 4. fekete, négyzetrácsos csíkozás, 5. bíbor, heraldikailag balról jobbra haránt csíkozás, 6. arany, pontozás, 7. ezüst, üres mező.

Hermelin, szőrmék és társaik

Hazánkban ritkán, de külföldön szokás volt a pajzsot különböző bundabőrökkel bevonni. Ezt az eljárást nevezzük hermelinnek. A fehér alapon fekete tincs a valódi hermelin, míg a fekete alapon fehér tincs az ellenhermelin, vagy visszás hermelin.

A szürke mókus kékesszürke hátbundája csíkjainak alkalmazását evetbőrnek nevezzük.

A szürke, habos bunda a mál, amit gyakran evetbőrnek néznek.

Gyakori, hogy a pajzsmező üres részét különböző díszítésekkel töltötték ki. Ezt damaszkozásnak vagy hímzésnek nevezik.

Békés megye címerében a pajzs baloldali zöld mezeje ezüsttel damaszkozott.

A mázakat, szőrméket stb. együttesen borításoknak nevezzük.

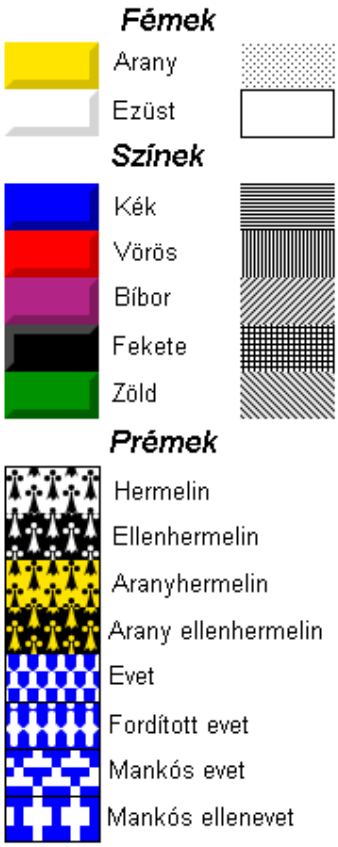

Heraldikai borítások

Mesteralakok

A pajzson előforduló ábrákat két nagy részre, mesteralakokra és címerképekre bonthatjuk. A mesteralakok (heraldalakok) a pajzs szabályos mértani vonalakkal való felosztása után jönnek létre. Az egyszínű tarpajzsot mesteralaknak lehet tekinteni.

A mesteralakoktól gyakran megkövetelik, hogy érintkezzenek a pajzsszegéllyel. A keresztek nagy részénél azonban ez a feltétel nem valósul meg. De mivel geometriai alakzatok, sokan mesteralaknak tekintik azokat, míg mások címerképként kezelik a kereszteket.

A pajzsot leggyakrabban egyenes vonalakkal osztják fel, de előfordulnak hullámos, domború, lépcsős, fogas, fodros stb. osztóvonalak is. Így lényegében végtelen alakú mesteralak alakítható ki.

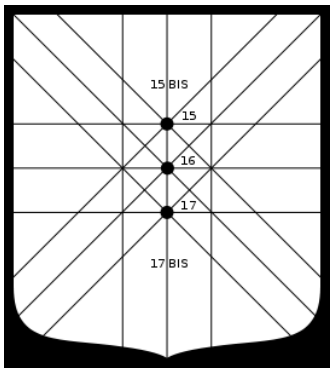

Mesteralakok megszerkesztésének helyes módja

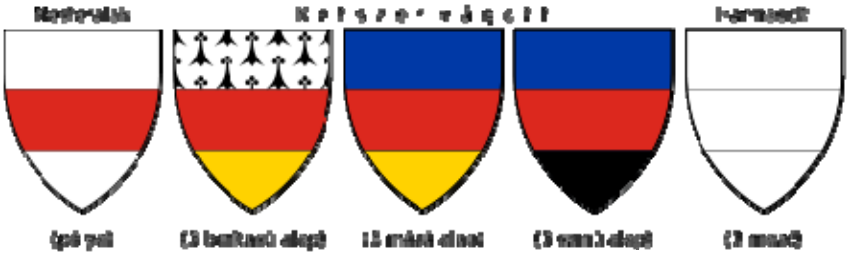

A mesteralakok pajzson kívül, elsősorban a sisakdíszen önállóan nem ábrázolhatók, ezért mindig valamilyen alapra van szükségük (például ernyődeszkára, szárnyra stb.).

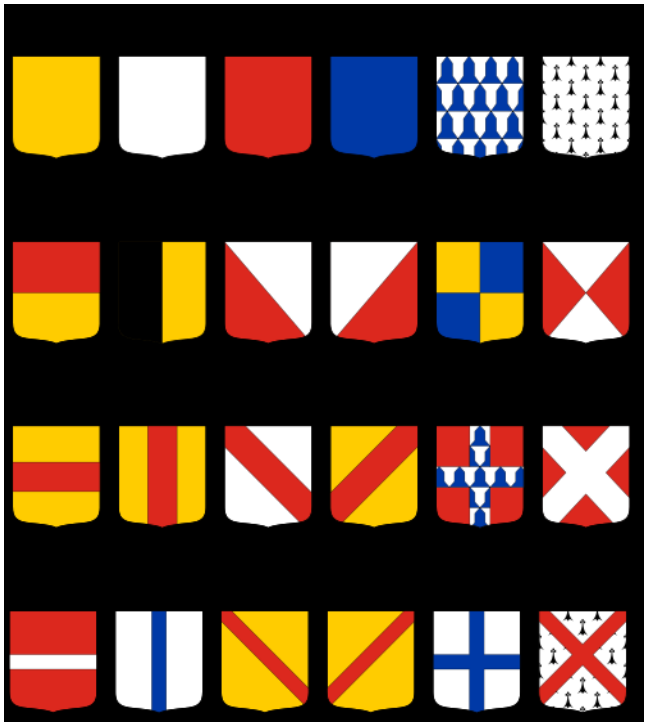

Felső sor: tarpajzsok

Felülről a második sor a pajzstagolások: vágott, hasított, harántolt, balharántolt, négyelt, harántnégyelt.

Felülről a harmadik sor a fő mesteralakok: pólya, cölöp, harántpólya, balharántpólya, kereszt, harántkereszt.

A legalsó sor a diminutívák: csík, karó, harántszalag, balharántszalag, szalagkereszt, harántszalag-kereszt.

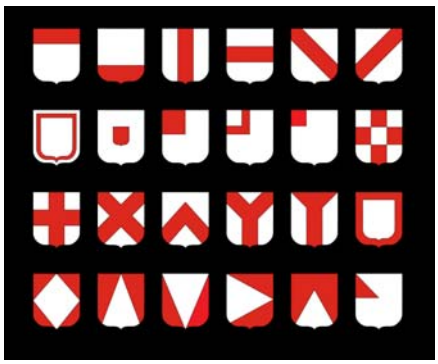

A franciáknál használt mesteralakok formái

A mesteralakok esetén egymás mellé több is kerülhet. Így lehet egy címerpajzson akár négy cölöp is. Lásd erre alább Valencia címerét.

Ilyenkor a mező és a cölöpök mázai felváltva követik egymást. Eredetileg a cölöp a pajzs magasságának 1/3 részét, vagy 2/7 részét foglalná el, de mint például Valencia esetében is, ez nem valósul meg, ezért a cölöpöket keskenyebbre készítették. Ha viszont a pajzson elférne a szabályos cölöp, de az mégis keskenyebb, akkor így határozzuk meg őket: 1/6-os (mások szerint 1/7, 1/8 rész) a karó vagy cölöp, máshol csík, az 1/12-es a szál vagy fonál. Ha a cölöp vagy szál nem éri el a pajzs szélét, akkor lebegő mesteralakról beszélünk.

Vágott pajzs esetén a vágás úgy oszlik meg, hogy a felső rész körülbelül 2/7 részt tesz ki, míg az alsó 5/7-et, akkor pajzsfő keletkezik. Ha a vágások az előbbi fordítottját mutatják arányban, pajzstalpról vagy pajzslábról beszélünk. Ha a vágóvonalak száma páros, akkor a két máz váltakozik, és egy vagy több pólya alakul ki.

Aba Amadé (†1311) nádor pecsétje

Pólyák

a pajzs magasságának 1/3-a

a pajzs magasságának 2/7-e

a pajzsmagasság 1/6-a, azaz az 1/3-os pólya fele

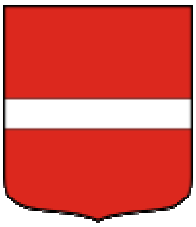

a pajzsmagasság 1/7-e, azaz a 2/7-es pólya fele

Fonál a pajzsmagasság 1/12-e, azaz félszélességű csík

Zsinór

Széles pólya (itt a pajzsmagasság 3/7-e)

Széles pólya (itt a pajzsmagasság 4/7-e)

Ikerpólya (ez a kétmázú alapok közé is besorolható). Az ikerpólyánál és a nagyobb számú pólyáknál nem szükséges feltétel, hogy a pajzs magasságának 1/3-át vagy 2/7-ét tegyék ki.

Három ezüst pólya (ez is besorolható a kétmázú alapok közé)

Hermelin alapon három vörös pólya

Három csík

Három ikerfonál

Hullámos pólya

Domború pólya

Talpas pólya

Sarkos pólya

Sarkos ikerpólya

Három sarkos pólya

Rutapólya. Kilenc rutának is tekinthető

Ellengolyós

Ellenormós pólya

Három, alul oszlopos fonál

Cölöpös pólya

A pólyák változatosságát a fenti ábrák korántsem merítették ki, de szemléletesen bizonyítják az emberi fantázia határtalanságát.

A pajzsmezőt függőleges és vízszintes egyenes osztásokkal is lehet bontani. Ilyenkor négyelt vagy három részre osztott pajzsmezőt kapunk.

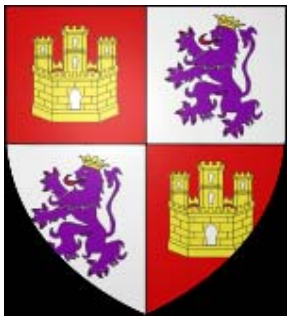

Kasztília és León negyedelt címerpajzsa

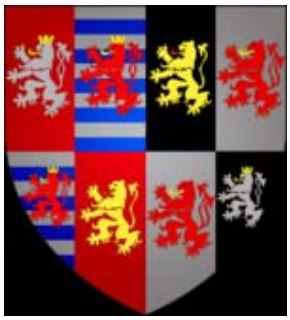

V. Vencel cseh király (1378-1419), német-római császár negyedelt címere

Aragónia és Szicília harántnegyedelt címere

A négyelt pajzs kiválóan alkalmas kettő vagy négy címer egyesítésére.

A több hasítás és vágás együttes alkalmazásával létrejövő többször hasított és többször vágott pajzsot akkor alkalmaztak, amikor négynél több címert kellett egyesíteni. Erre főleg uralkodói, illetve országcímereknél került sor. A fenti címerek esetében gyakran felsorolják az úgynevezett igénycímereket is. Az igénycímerek azon területeket jelentik, amelyek az adott pillanatban nem képezik az adott állam területét, de azokra az adott állam vagy uralkodó igényt formál.

Ha a címerpajzsot több hasítással és vágással osztják, ami által négyzetek jönnek létre, akkor a sakkozott (kockás) pajzson egy szín és egy fém váltja egymást.

Horvátország címere

Ha a pajzsot átlósan osztjuk fel, harántosztásról vagy szelésről beszélünk. Ha a jobb felső sarokból indul az osztóvonal, akkor harántosztott a pajzs, ha pedig a bal felső sarokból indul, a pajzs balharántosztott.

A nagylucsei Dóczy család balharántolt címere 1480-ban

Páros számú, két mázat váltakoztatva alkalmazó harántosztás harántpólyát, balharántosztást, balharántpólyát hoz létre.

Dobó család balharántpólyás címere

A félszélességű harántpólya a harántszalag. A nyugati heraldikában a törvénytelen születést például balharántszalaggal jelölték. Ha két harántvonal a pajzs középpontjában szeli egymást, harántnégyelt pajzsról beszélünk.

Harántnégyelt pajzs Letenye címerében, középen boglárpajzzsal

Egymást keresztező több harántvonal, rutás pajzsot kapunk. Ilyen ruták jelennek meg Alsó-Bajororszag címerén.

Alsó-Bajororszag címere

Ékre harmadolt pajzsról akkor beszélünk, ha a pajzsmezőt két alsó sarkából, széléből kiinduló s a felső szél felé középpontjában érintkező vonalak osztják három különböző szintű részre. A magát az alulról felfelé keskenyedő vagy oldalról benyúlva keskenyedő alakzatot éknek vagy farkasfognak nevezzük.

A heraldikai mesteralakok között gyakran tűnnek fel keresztek. Az alábbi tábla mutatja a legtöbbet alkalmazott kereszteket:

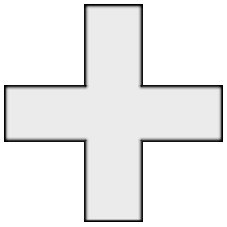

Görög kereszt

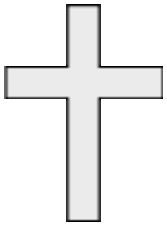

Latin kereszt

Antalkereszt

Harántkereszt

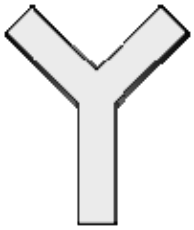

Ágaskereszt

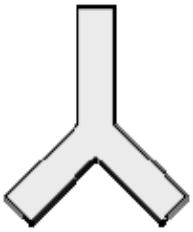

Villáskereszt

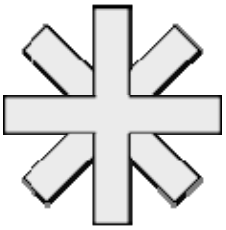

Konstantin kereszt

Kettős kereszt

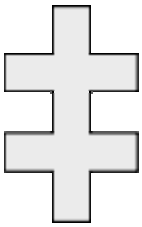

Lotharingiai vagy pátriárka kereszt

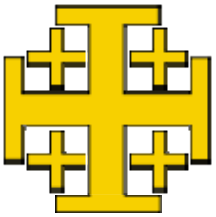

Jeruzsálemi kereszt

Máltai kereszt

Címerképek

Címerképnek tekinthetünk minden olyan címerpajzson lévő ábrát, amely nem mesteralak. A régi heraldikában szabály volt, hogy az élethű ábrázolástól eltérő módon jelenítsék meg a címerképeket. Magyar sajátosság, hogy a Mohács előtti időszakban készültek realista címerképek is. A heraldika sajátos ábrázolásmódját mutatja, hogy a címerképek bizonyos részei (pl. karmok, csőrök, nyílhegyek) az ábrázolni kívánt élőlény vagy tárgy esetén az eredeti méretekhez képest elnagyolt.

Mivel a címerképek között szinte minden forma és ábra előfordulhat, azokat valós osztályozásba szinte lehetetlenség besorolni. Ezért csak a leggyakoribb címerképeket próbálom meg bemutatni.

Természetből vett címerképek:

Talán a leggyakoribb ezek közül az emberábrázolás. Ez lehet meztelen, ruhába öltözött, páncélt viselő, gyalogos vagy lovas. Lehet teljes alakos ábra, vagy lehet, hogy az embert nem teljes alakban ábrázolják. Például emberi mellkép (növekvő emberalak, ha köldöktől fölfelé látszik), fej (gyakran a vitézség, a címerszerző győzelmének a jele), kar. A kart letépettnek mondjuk, ha nem a törzzsel együtt fordul elő és a választóvonal nem sima. Levágott karról beszélünk, ha a választóvonal egyenes. Az emberi alak állhat szemben, háttal vagy oldalt. Az emberábrázolás főleg a nemesi heraldika részét képezi. Ha az emberalak a pajzs vagy valamelyik mesteralak oldalából félig látható, előtűnőnek, ha csak körvonalai látszanak, árnyéknak mondjuk.

A második leggyakoribb formacsoport az állatábrázolás. Itt is előfordul teljes állatábra, vagy csak részleges ábrázolás. Itt is érvényes a vágott, letépett, növekvő ábrázolási megnevezés. Négylábú állatok esetében lehet ágaskodó, lépő, ugró, álló, legelő, ritkán ülő helyzetű. Az állatok leginkább jobbra fordulnak. A legkedveltebb állatalak az oroszlán. Az oroszlánt többnyire ágaskodó helyzetben ábrázolják, jobb vagy mindkét lábukkal előre nyújtózkodó formában. A száj általában tátott, és ebből vörös kiöltött nyelv lóg ki. A farok gyakorta bojtos és felfelé kunkorodó. Az oroszlánt gyakran ábrázolták két farokkal is. Talán a legismertebb ilyen kétfarkú oroszlán a cseh oroszlán.

Cseh oroszlán

A lépő és a szemben lévő oroszlánt a kései heraldika (hanyatló) korában leopárdnak is nevezik. Az élő heraldika korában a természethű leopárdot nevezik leopárdnak. Igen kedvelt állata a heraldikának a sas. Talán a szimmetria kedvéért vált kétfejűvé.

Oroszország címere

Hohenstaufen címer

Osztrák sas

Lengyelország címere

A nagy ragadozókon kívül más állatokat is ábrázoltak. Kecskemét esetében a címerben szereplő kecske az úgynevezett beszélő címerek közé tartozik. Gyakori, hogy az állatalakok beszélő vagy névcímert alkotnak. Bern medvéje a Bär német medve szóra utal. De ilyen Kiskunhalas címerének hal ábrázolása, vagy épp Szarvasában a szarvas.

A Corvin címerről ismerős a holló. Igen gyakori címerkép a pelikán, amely melléből fiait táplálja. Az említett pelikán ábra igen sok jelentésű. Jelenti az önfeláldozást, de épp ezért egyben jelenti Jézus Krisztust is. Ezért egyházi címerekben is előfordul. Ismert a szintén egyházi hátterű főnix madár is. Szintén gyakori keresztény jelkép a méhkas. A daru madár általában követ tart kezében és ezért őrdaruról beszélünk. Címereinken feltűnik a kígyó is, mint például a Garai család esetében. Ha egyházi címeren tűnik fel, úgy figyelmeztet a mindenkori kísértőre. Magyar sajátosság a sárkány ábrázolása. Az ilyen címerek azonban nem mindig köthetőek a magyar Sárkányos Lovagrendhez. A sárkány hol teljes alakban jelenik meg, de van, hogy csak a foga tűnik elő.

A Báthory család sárkányos és egyben sárkányfogas címere

A fenti címerképek természetesen nem csak beszélő címereken jelennek meg.

Rajcsányi címer

Kiskunhalas címere

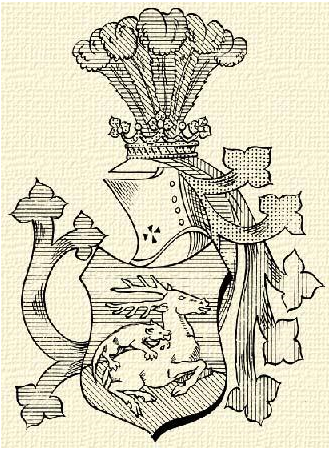

devecseri Csóron címer

Hunyadi Mátyás címere

Bóné Lőrinc címere (1340)

Püspökladány címere

Ismert a bölényfejes címerábrázolás is, például a Hahót nemzetség esetében, lásd az alábbi képen.

Igen gyakran fordulnak elő a növényi ábrázolások is, amelyeket a címerkészítők gyakorta stilizált formában jelenítettek meg. Gyakran használt növényi motívum a babérkoszorú, a liliom, a szőlőinda és a különböző virágok.

Kassa liliomos címere

A címerképek között gyakran tűnnek fel égitestek. Ezek megjelenítésére kiváló példa Erdély címere.

Erdély címere

A napot leggyakrabban 16 sugárral ábrázolják, amely sugarak közül nyolc lángeszű és nyolc egyenes. Az égitesteket gyakorta szemekkel, orral és szájjal látták el. A címerképek között megjelen-

nek természeti képződmények, mint például sziklák, folyók, dombok vagy épített tárgyak, mint például házak, várak.

Pécs címere

Címerképként feltűnnek fegyverek, de a céhcímereken és céhpecséteken használati tárgyak is. A céhcímereken értelemszerűen azon készítmények vagy használati tárgyak tűnnek elő, amelyek alapján az adott céhet könnyű volt beazonosítani.

Sisak, sisakdísz, sisaktakaró

Ezt a részt szinte teljesen átveszem Nagy Ivántól, a kitűnő történésztől és heraldikustól. A magyar nemesi címerek ugyanis szinte elképzelhetetlenek sisak nélkül. Ugyan ez már nem mondható el a települési és céhes címerekre, pláne nem a polgári címerekről. A heraldika korai szakaszában néha az úgynevezett sisakpecséten csak az illető sisakja és az azon lévő sisakdísz szerepelt, de ez is elegendő volt tulajdonosának azonosításához. A korai heraldikában a harcos csatában vagy máshol viselt sisakjára ráfestették a címerét, mint tették azt Geoffroy Plantagenet gyásztábláján is (lásd ezen tanulmányban korábban az ábra). Idővel azonban ez a szokás megváltozott és a sisakra feltűnő sisakdísz került. Az első ilyen igazi sisakdísz talán 1197-ből való, és Baudoin flandriai gróf (1204 után I. Balduin néven konstantinápolyi latin császár) viselhette.

A heraldikai sisakok csata- és tornasisakok lehetnek. A címen látható sisak igen gyakran korjelölő, és ebből megállapítható a címer használatának ideje. Ennek oka, hogy a címereken feltűnő sisakok a klasszikus heraldika időszakában mindig követték az aktuális hadviselési forma fejlődését. Így a 12. században elsőként a csuporsisak jelent meg, amelyet több darab páncélból szegecseltek össze és lapos lemezzel fedték. A szem magasságában egy-egy bevágás biztosította a kilátást, alsó részén légzőlyukak voltak. A sisakot elől középen, a homloktól az állig érő erős, de keskeny vérttel még külön is megerősítették.

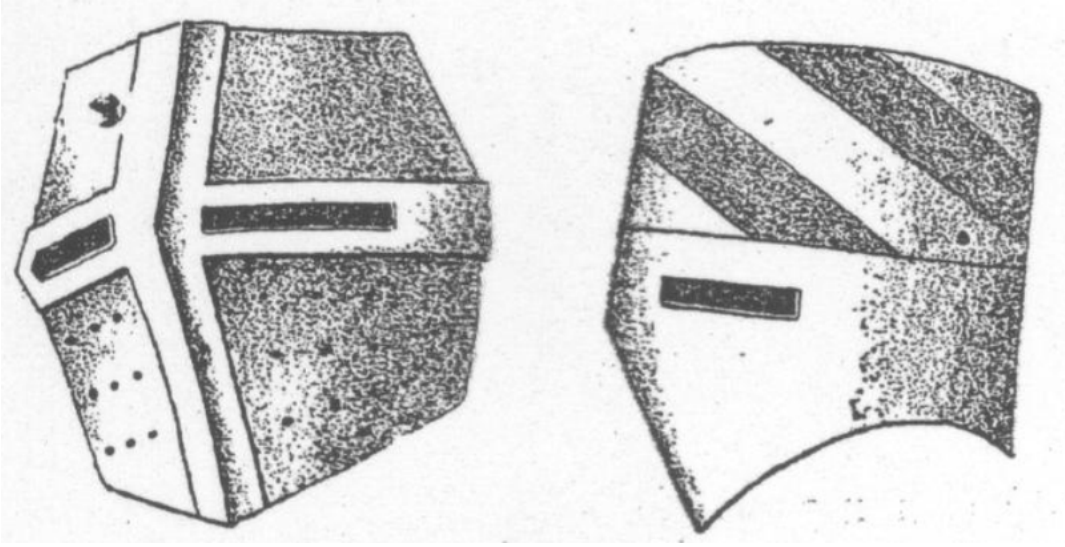

Csuporsisak

A 13. század végén, 14. század elején jött divatba a csöbörsisak. Mivel ez nehezebb volt a csuporsisaknál, a vállakra nehezedett. Tágabb belső tere miatt a fej szabadon foroghatott benne. Teteje lapos vagy kúpos volt, és ezt is összeszegecselt páncéllemezek alkották. Szemnyílásai a korábban használt sisakhoz hasonlítottak, de a száj magasságában rácsszerű áttörés volt.

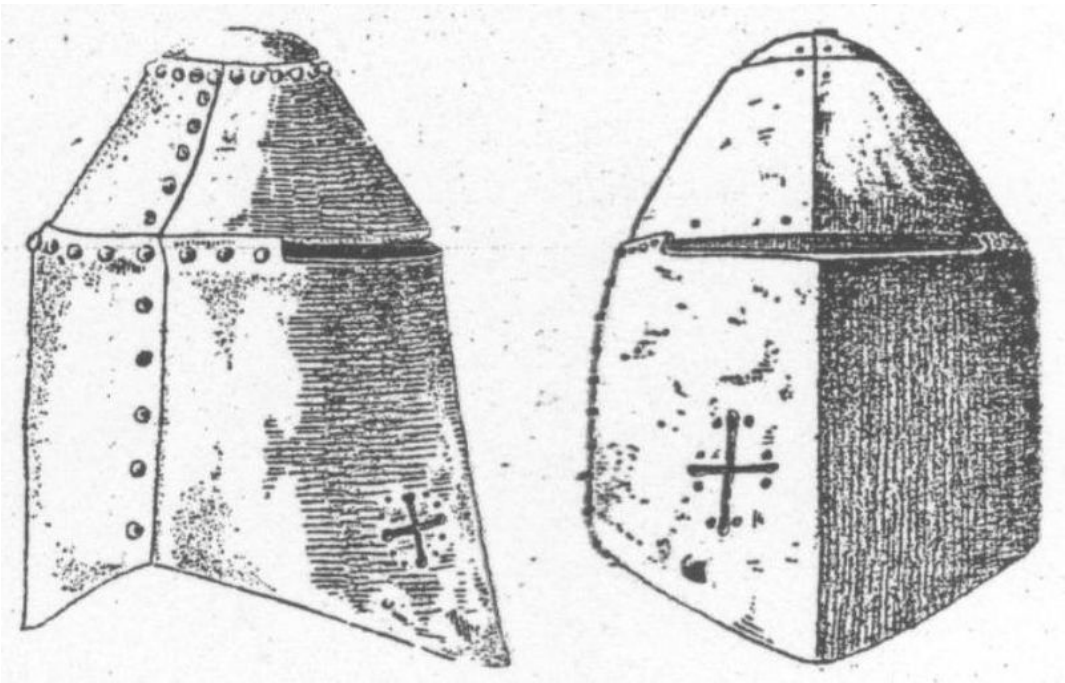

Csöbörsisak

A 14. század vége, 15. század eleje volt az az időszak, amikor feltűnt az úgynevezett csőrsisak. Ezen sisak közel 20 kg-ot nyomott, így a súlyát még mindig a vállakra terhelték. Alsó, a nyakat takaró része felívelt a szem magasságáig, ahol csőrszerűen előreállott. Itt érintkezett a fedőrésszel.

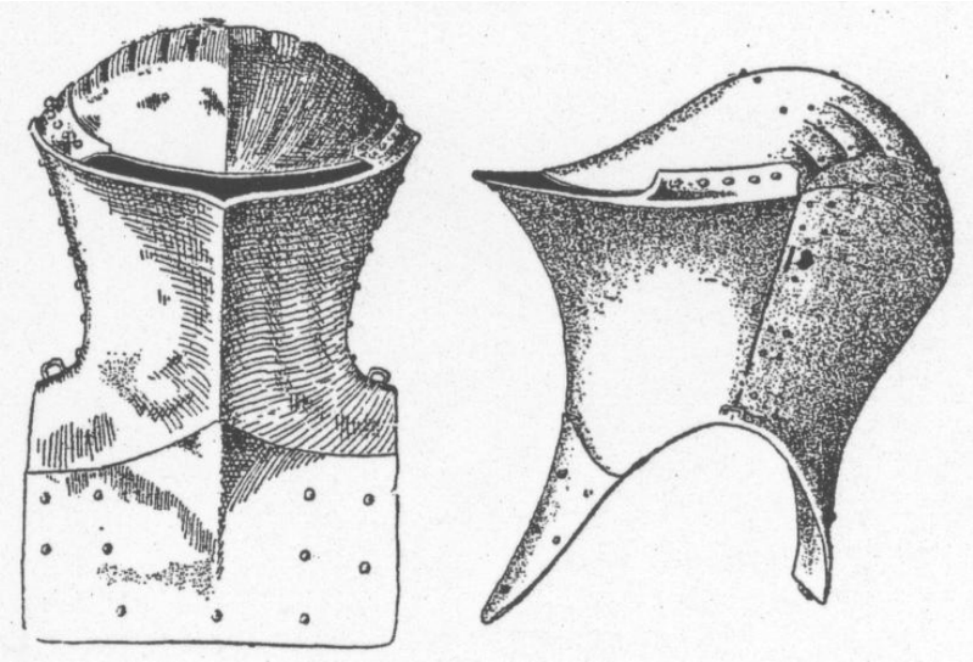

Csőrsisak

A 15. században azonban már feltűnnek az úgynevezett tornasisakok is. A pántos sisaknál a csőrsisak csőre helyett többnyire 5-7 pánttal takarták az arcrészt. Később, a keskenyebbé váló függőleges pántok mellett vízszinteseket is kezdtek alkalmazni, ami utóbb a rostélysisakot eredményezte.

Pántos sisak

Olyan felfogás is kialakult, hogy a pántos sisak, illetve változata, a rostélysisak csak a tornaképes nemességet illeti meg. Ezért egyfajta rangjelölő szerepet is betöltött.

Egyes heraldikusok nem tartják heraldikai sisaknak, mert főként a 18. századi ábrázolásokon fordul elő. Általában ornamentális díszítésű, gyakran láthatók rajta oroszlánfejek és más korabeli divatos motívumok.

A sisakot általában az álló pajzs közepére helyezik, míg döntött pajzs esetében a pajzs magasabb pajzssarkára kerül. A sisak nézhet előrefelé, de fordulhat jobbra, vagy balra is. Az élő heraldika korában egy pajzsra csak egy sisak került. A hanyatló heraldika korában, amikor több címert egyesítettek egy pajzson, a pajzsra több sisak is felkerült. A páros számú sisakok ilyenkor, egyfajta heraldikai udvariasság szerint (ez az udvariasság a házassági címereknél szintén előfordul) egymás felé fordulnak, ha pedig páratlan sisak került a pajzsra, akkor a középső előre néz. A 18-19. századi bécsi udvari heraldika a nemeseknek egy, a lovagoknak kettő, a báróknak pedig három sisakot engedélyezett. Ennek oka, hogy az osztrák nemesség soraiban a nemes/lovag/osztrák báró hármasa még mind köznemesnek számít, és a főnemesség csak a grófoknál kezdődik. Viszont, ha egy osztrák báró magyar honosítást nyert, akkor osztrák bárósága hazánkban a honosítás után már főnemességnek minősült, mivel Magyarországon a báró már főnemesnek számított.

A sisakhoz csavarral erősítették oda az úgynevezett sisakdíszt. A sisakdísz szinte bármilyen forma lehetett. A sisakdíszt rögzítő csavarok elrejtésére szolgált az úgynevezett sisaktakaró, a színes szövetből készült tekercs, vagy épp a sisakkorona. A sisaktakaró az élő heraldika korában többnyire ráncokba szedve, a pajzs körül lobogó kendőként szerepel. Ennek belső „bélés” oldala rendszerint más színű, mint a külső. A sisaktakaró színei összhangban vannak a pajzs mázaival, de előfordul kettő-, három-, négy-, sőt többszínű sisaktakaró is. Ha egy pajzson több sisak található, akkor ezek takarói gyakorta eltérnek egymástól és mindegyik a „saját” címerének mázához fog alkalmazkodni.

A címer külső díszei

Az élő heraldika korában viszonylag kisebb jelentősége volt a címer külső díszeinek. A kései heraldika időszakában azonban a címer külső díszeiből gyakorta lehetett következtetni a címer viselőjének rangjára, társadalmi állására stb. Az ilyen külső díszek közé tartoznak a pajzstartók avagy telamonok. Ezek olyan emberi vagy állati alakok, amelyek a pajzs mellett, vagy mögött helyezkednek el és a pajzsot tartják, őrzik. A pajzstartók megalkotása során a képzeletnek tágas tere nyílt. Ott, ahol a címereslevél leírta a pajzstartót, kötött formákról beszélünk. A pajzs általában szabadon bővíthető pajzstartóval, kivéve, ha azt már a fentebb említett címereslevél rögzítette. Talán a legismertebb címertartók azok az angyalok, amelyek a magyar címert őrzik.

Magyarország angyalos címere

Szintén a külső díszek közé tartozik a címersátor és a címerpalást. Ezek a pajzs mögé kerülnek elhelyezésre. Rendszerint vörös vagy bíbor színűek, belül olykor szőrmével (hermelinnel) béleltek. Ha a koronából indul ki, címerpalástnak, ha az egész címert koronástul, sisakostól magába foglalja, akkor címersátorról beszélünk. Fejedelmi és főúri családok címereit szokták díszíteni, de az átlagtól eltérően, köznemesi címereknél is feltűnhetnek.

Díszíthetik a címerpajzsot zászlók is. Ezek kerülhetnek a pajzstartók kezébe, vagy a címerpajzs alá keresztbe téve.

A pajzs alatt vagy mellett, lebegő szalagon tűnik fel a jelmondat (devise), amely kialakulásán a kutatók még vitatkoznak. Én a jelmondat kialakulásának őseként a csatakiáltást tekintem.

Manapság leginkább egyházi címerek részeként ismerjük. Boldog II. János Pál pápa jelmondata a következő volt: „Totus Tuus ego sum, et omnia mea tua sunt.“ (Egészen a Tiéd vagyok, és mindenem a Tiéd). Ha a felirat a pajzs fölé kerül, a sisakdísz, a sisakkorona és a sisak mögött szerepel, heraldikailag csatakiáltásról beszélünk.

Igen fontos külső dísz a rangjelölő korona.

Nyugat-Európában a 17. századtól kezdve terjedt el, és hamarosan megjelent a magyar heraldikában is. Ezen rangjelző koronákat közvetlenül a pajzs felső peremére helyezték és nem azonosak a sisakkoronával. A hazai gyakorlat úgy fejlődött ki, hogy a nemesek ötgyöngyös, a bárók hét-, a grófok kilencgyöngyös rangkoronát használtak. A gyöngyök helyett néha lomb alakúra kiképzett, vagy függőleges fleuronok is előfordulhatnak. A fejedelmi (herceg, fejedelem) koronák már bíborral béleltek, nyitott vagy pántos koronát használtak. A magyar szent koronát csak az uralkodói vagy államcímer esetén használták. A rangkoronák hazai megjelenésekor még nem volt egyértelműen eldöntve a gyöngyök számának viszonya a jelölni kívánt ranghoz. Így például az 1712-ben készített gr. Károlyi

címeren tizenegy gyöngy látható. A nemesi oklevél leírásakor szereplő „királyi korona” leginkább nyitott három- vagy ötleveles sisakkorona.

Külföldön a rangjelölő koronák kavalkádját ismerjük:

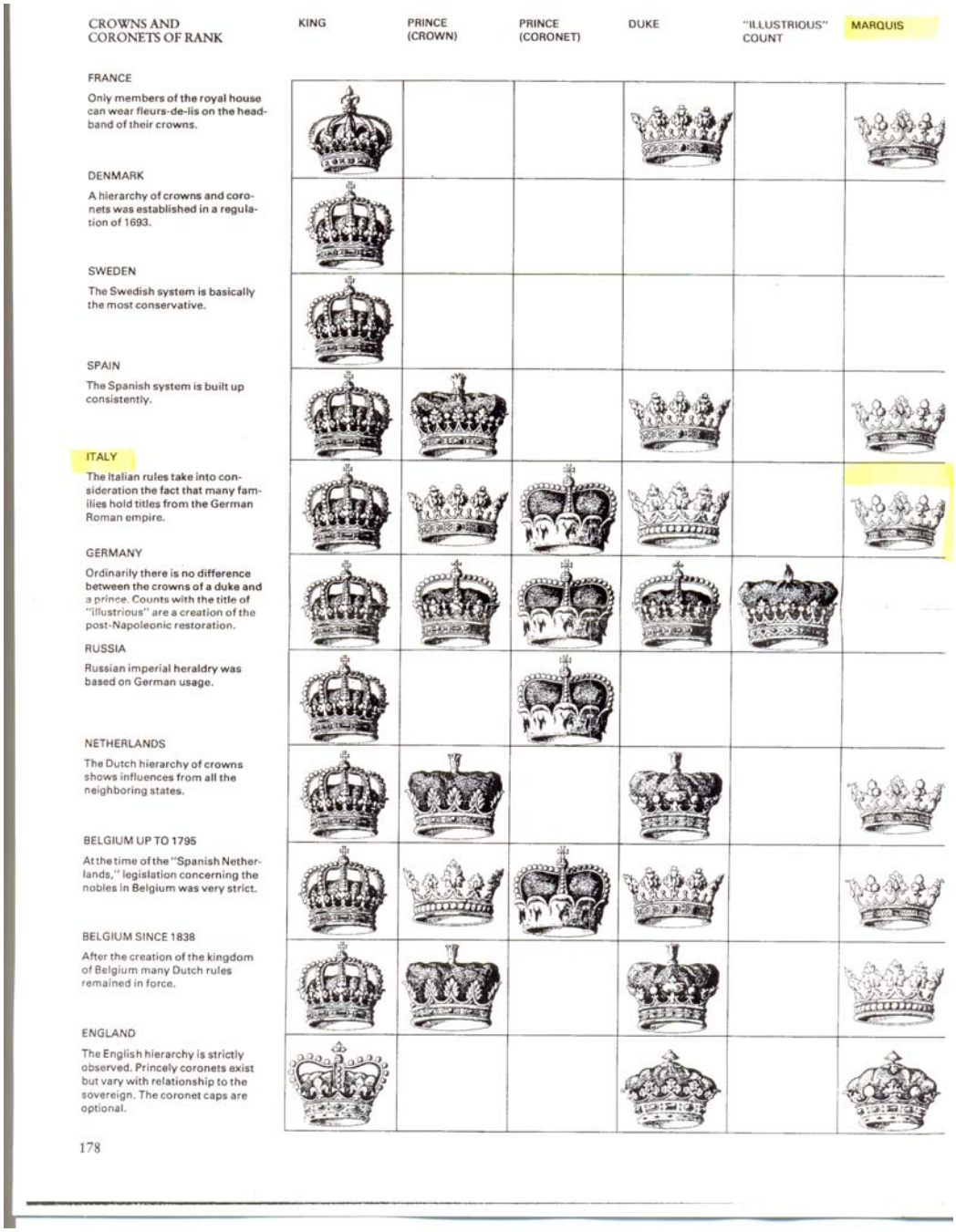

CROWNS AND CORONETS OF RANK

	KING	PRINCE (CROWN)	PRINCE (CORONET)	DUKE	"ILLUSTRIOUS" COUNT	MARQUIS
FRANCE Only members of the royal house can wear fleurs-de-lis on the head-band of their crowns.						
DENMARK A hierarchy of crowns and coronets was established in a regulation of 1693.						
SWEDEN The Swedish system is basically the most conservative.						
SPAIN The Spanish system is built up consistently.						
ITALY The Italian rules take into consideration the fact that many families hold titles from the German Roman empire.						
GERMANY Ordinarily there is no difference between the crowns of a duke and a prince. Counts with the title of "illustrious" are a creation of the post-Napoleonic restoration.						
RUSSIA Russian imperial heraldry was based on German usage.						
NETHERLANDS The Dutch hierarchy of crowns shows influences from all the neighboring states.						
BELGIUM UP TO 1795 At the time of the "Spanish Netherlands," legislation concerning the nobles in Belgium was very strict.						
BELGIUM SINCE 1838 After the creation of the kingdom of Belgium many Dutch rules remained in force.						
ENGLAND The English hierarchy is strictly observed. Princely coronets exist but vary with relationship to the sovereign. The coronet caps are optional.						

178

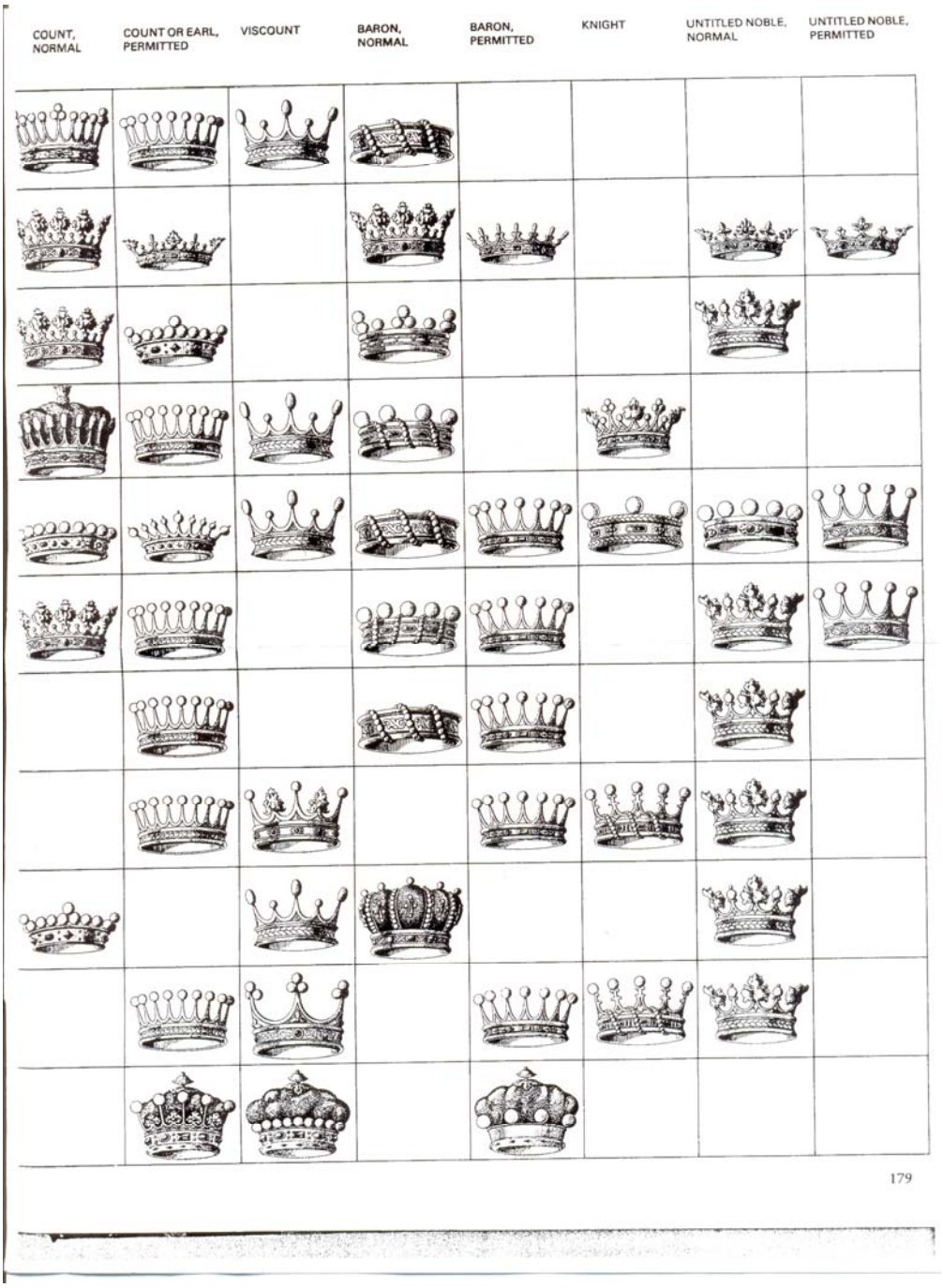

A címer külső díszei között előfordulhat a marsallbot, illetve a tengernagyok kettős horgonya is.

Az egyházi méltóságok közül a pápa haránt irányban keresztbe állított arany- és ezüstkulcsot visel a pajzs mögött. A pápai pajzsot a 14. századtól kezdve hármas korona, avagy tiara fedi. A 15.

századtól kezdve a pátriárkák kettős pátriárka keresztet használnak, míg az érsekek körmeneti keresztet alkalmaztak. Ez utóbbit azonban egyes püspökök is elkezdték használni. A bíborosok jele a széles karimájú vörös bíborosi kalap, amelyről kétoldalt a kalap színével megegyező színű selyemzsinóron harminc (oldalankét 15-15, öt sorban, egy-kettő-három-négy-öt) bojt csüng alá. A pátriárkák kalapja zöld, és kétoldalt zöld selyemzsinóron összesen 30 bojt csüng. Az érsekek húszbojtos (10-10 bojt oldalanként négy sorban, egy-kettő-három-négy) a püspökök és a püspöki jogú apátok („nullius”) tizenkét bojtos (oldalankét 6-6 bojt, egy-kettő-három) rangjelző kalapot használnak. Egyes püspökök kiváltságként érseki kalapot használhattak. Az oszlopos kanonok (őrkanonok, éneklő kanonok, olvasó kanonok) lila kalapot visel tizenkét bojttal (oldalanként 6-6, három sorban). A kanonokok violaszínű kalapot viselnek, hat bojttal, míg a plébánosok fekete kalapot használnak, két bojttal (bár ez utóbbi nem volt elterjedt). A püspökök méltóságuk jeleként püspöksüveget (mitrát) is helyezhettek címerükre, a pajzs mögé pedig cölöp mentén vagy haránt helyzetű, hajlított végű díszes pásztorbotot is alkalmazhattak, máskor pedig keresztet használtak a pajzs mögött. Az infulás apátok pajzsukat a püspökhöz hasonlóan díszítették, azzal a különbséggel, hogy pásztorbotjukra kendőt rajzoltattak, ezzel jelezve, hogy ők apátok és nem püspökök.

XVI. Benedek pápa címere

Mindszenti József
bíboros, hercegprímás címere

Bábel Balázs
kalocsa-kecskeméti érsek

Beer Miklós váci megyéspüspök címere

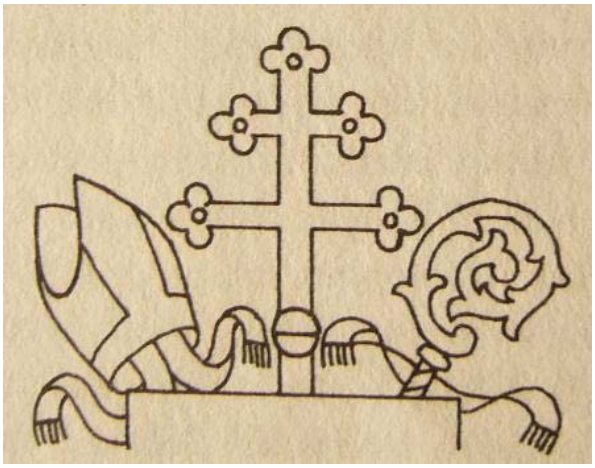

Érseki címerek jelvényei

A címerpajzsot ezen kívül különböző rendjelek is díszíthetik. Ezek leginkább a pajzs alján függenek, de például Ausztria-Magyarország egyesített címerén a rendjelek a két pajzs közé kerültek, bár ez esetben is egy pajzsról függenek alá.

Az Osztrák-Magyar Monarchia címere

Búvárkodás a levéltárban (módszertani tanácsok)

Polgári foglalkozású sakkozók életrajzi adatainak kutatása

Négyesi György, Budapest (negyesigy@gmail.com)

Vegyipari biztonságtechnikus vagyok, szeretek sakkozni, érdeklődöm a magyar sakkozás története iránt. 2008-ban nyugdíjas lettem, és hátralévő időmben sakkozók életrajzi adatait kívánom kutatni.

A levéltárakban óriási információmennyiség található, ezek kutatásához azonban pontos kiindulási adatokra lenne szükség. Viszont mit tegyünk, ha a korabeli sajtóban (1930-as évek eleje) azt olvassuk, Gartner Lajos (Budafok) feladványszerző féléves versenyünkön díjat nyert. Ki is Gartner Lajos?

Nézzük tehát a tapasztalataimat! A legsikeresebb kutatásom dr. Paul Leóhoz fűződik. Hegedűs Géza életrajzi kötetében említi, hogy nevezett Újlipótvárosban családi orvosa volt, nekem pedig dr. Paul Leó neve a Budapesti Sakk-Kör alelnökét, feladványszerzőt jelentette. Először a Semmelweis Orvostörténeti Könyvtár és Levéltárban kezdtem kutatni. Könyvtárossal – nem levéltárossal – hozott össze a sors. Nem jutott eszébe a megoldás; nem lehet hibáztatni, nem hiszem, hogy túl gyakran kérnék ki az 1895-től jegyzett magyarországi orvosok név- és lakcímtárát. Ezután a Magyar Országos Levéltárban (MOL) a segédleteket nézegetve a szabadkőművesek levéltárába ástam bele magam. Gazdag forráshoz jutottam: minden szabadkőműves neve szerepel a BM 1920-as névsorában (MOL P 1083 285. doboz 160. tétel). (Későbbiekben nem, mert 1920-ban betiltották a szervezetet.) Feltüntetik legalább a páholy nevét, ahol tag volt az illető, és a belépés dátumát. A páholyok iratai, ha nem is maradéktalanul, de fennmaradtak, s gyakran található felvételi kérelem, ahol alapadatokhoz juthatunk. Megtudjuk, hogy a keresett személy mikor született, nős-e, mi a foglalkozása, hol lakik. Innen kiindulva, némi szerencsével, a MOL anyakönyveiben kutatva megtalálhatjuk az illető szüleinek a nevét. Ezután a Budapest Főváros Levéltára (BFL) anyakönyvei következtek. A szabadkőműves páholy felvételi lapjáról tudva, hol, melyik kerületben lakott az illető, annak a kerületnek az anyakönyveiben megtalálhatjuk, mikor házasodott, ill. a gyermekei nevét és születési idejét. Ez utóbbihoz már nagyobb szerencse kell, mert ha a gyermek kórházban született, akkor a kórház kerületében anyakönyvezték.

A szabadkőműves páholy felvételi lapján nemcsak a foglalkozás szerepel, hanem a diplomaszerzés helye és éve is, pl. Paul Leó Budapest 1893. Ennek alapján aztán a Semmelweis Egyetem levéltárában is megtalálhattam az illető születési s egyéb, általa fontosnak ítélt adatait. Továbbá, mint

említettem, 1895 óta létezik az orvosi név- és címtár. Ebben szintén szerepel az oklevél megszerzésének dátuma és helye (eddig általában Pécs, Budapest, Bécs említésével találkoztam, de sokkal több lehetőség létezett). S végül, de nem utolsósorban a BFL-nek van egy társadalomtörténeti adattára (ma már országos szinten is létezik: a http://bfl.archivportal.hu linkről elindulva megtalálható), amelyben sok hagyatéki ügy iratszáma szerepel. Ennek révén sok személy halálozási dátumát is megtudhatjuk. Összefoglalva mindezt, tudom: Paul Leó édesapja, édesanyja, négy gyermeke, felesége, anyósa, apósa nevét, születési idejét, helyét, valamint a gyermekek kivételével a halálozások idejét és helyét. Egy fiú adatait nem ismerem. Megismertem dr. Paul Leót mint orvost a szabadkőműves felvételi eljárás bírálói véleményeinek alapján. Ismerem a tevékenységét a szabadkőművesek között. Tehát mint embert is megismertem. Még annyit a kutatáshoz, hogy ha valakit érdekel egy-egy páholy élete, részben a MOL Szabadkőműves Levéltárához érdemes fordulni (a repertórium részletes mutatókkal), részben a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményéhez (Reform páholyról B 366/190, a szabályzatukról FSZEK B366/69; A Comenius Páholy Története 1886-1913 B 366/12; Március páholy névjegyzéke B 366/165 stb.).

Összefoglalva: ha nincs semmiféle adatunk és 1850-1900 között születhetett az illető, kezdjük a szabadkőművesekkel.

Gyakran szerencsés a dr. előtag (mint a fenti esetben is), mert orvosra, jogászra vagy egyetemi doktorra (mérnökre) utal. Az ügyvédek adatai is elég alaposan kutathatók. A Budapesti Ügyvédi Kamara rendszeresen megjelentette tagjai névsorát az I. világháború végétől egészen a II. világháború végéig (ELTE könyvtára), de vidéki névsor is található az Országos Széchényi Könyvtárban. ill. az ELTE könyvtárában. E névsorok annyiban nyújtanak segítséget, hogy megtudjuk, mikor nyert felvételt az illető a kamarába. A MOL-ban többnyire megtalálhatjuk a felvételi anyagaikat az Igazságügyi Minisztérium Egységes Bírói és Ügyvédi Vizsgáló Bizottság dokumentumai között (K 631). Itt vizsgáztak az ügyvédjelöltek az egész országból. Az 1875-1882 közötti és 1913 utáni időszakok kutatását a folyamodványt beadók névmutatókönyvei segítik. A köztes időszak is kutatható, mert az 1883-89-es iktatókönyvek megvannak, és rendelkezésre áll egy 1907-21 közötti névmutató a vizsgára bocsátottak nevével. A MOL-nak létezik egy még jobb forrása: MOL P 965 Országos Ügyvédi Gyám- és Nyugdíjintézet, amely 1909. január 1-től működött 1953-as megszüntetéséig.

Ha kutatni szeretnénk benne, a referens (Berényi Márta) segítségét kell kérni, de a kutatótermen keresztül kell leadni a kérést, mely név anyagát kérjük.

Amennyiben az országban bármely ügyvédi kamara tagja volt az illető, remény van arra, hogy megtalálhatjuk a nyilvántartott kartonját (tartalmazta, mely kamara tagja, a születési dátumot, feleség nevét, születési dátumát, a házasságkötés idejét, 18 éven aluli gyermekei nevét, születési idejét s végül, ha megszűnt a tagsága, annak dátumát és okát; sok esetben elhalálozási dátummal) és külön

tárolva anyakönyvi kivonatait, esetleges kérelmeit, elhalálozása időpontját. Sajnos gyakori, hogy „csak” a nyilvántartó karton van meg, de persze ez is nagyon lényeges adatforrás.

A következő lehetőség, hogy a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban a Budapesti Ügyvéd Egylet 1870-72-73. évi évkönyvei megtalálhatók, ahol a tagok nevei szerepelnek, nem csak pestiek, de egyéb adat nincs.

Csak egy példa: dr. Hajós Nándorról annyit tudtam, hogy ügyvédjelölt volt az I. világháború idején egy történész feljegyzése szerint. Az ELTE hallgatói névsorait (1880 óta szinte minden év megvan) böngésztem és az ELTE levéltárosai e-mailben válaszoltak a kérdésemre ilyen módon: Hajós Nándor (sz.: Trsztena, Árva megye, 1890. október 27.) a Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem jog- és államtudományi karának hallgatója volt az 1909/10. és 1912/13. közötti tanévekben. 1913. január 10-én 181/1912-13. szám alatt szerzett végbizonyítványt. Az első és második jogtudományi szigorlatait 1913-ban, míg az utolsó szigorlatát 1918. január 25-én, majd pótszigorlatként február 15-én tette le. 1918. február 23-án avatták a jogtudományok doktorává. Magnifice lap (oklevél) szám: XIV. 382./1917-18.

MOL P 965 14. doboz 1. tétel 13404 és 154. doboz 2. tétel 13404. Hajós Nándor
Született 1890. október 27. Bpesti Kamarába belépett 1927. február 12. (37 évesen)
Töröltetett elhalálozás folytán 1947. október 14.

Születési anyakönyvi kivonat 2 db. Trsztena izraelita hitközség ill. Namesztói izr. Hitközség. Hanz Nándor 1890. október 27. Apja neve Hanz Mór telekkönyvvivő Liptószentmiklós, Anyja neve Hanzné sz. Paszternák Berta Vizes Rét (Gömör várm.). A gyermek családi neve Hajos-ra változtatott 134703/1908. sz. BM rendelet szerint.

Segélykérelem 1942. május 27. 60 pengőt kér, 52 éves, Budapesten 16 éve működő ügyvéd, klientúrája szétoszlott, beteg. Tüdőbajos, szerény keresete helyettesítésekből adódik, napi megélhetéshez kell. Utána az elutasítás.

1944-ből október 3-án, ismét segélyt kér, ekkor már a zsidótörvény miatt törölték a Kamarából.
1946. március 1. ismét kérelem az Országos Ügyvédotthon Egyesületnek, válaszolnak.
Végül 1947. október 14-én meghalt, ekkor ismét törlik az ügyvédek névjegyzékéből.

Azt hiszem, ennél részletesebb adatforrást nem várhatunk. Megjegyzem még, a Kozma utcában temették el, lásd http://www.oroklet.hu.

Ügyvédek adatait Magyarország tiszti név- és címtárában is találhatunk, a legrégebbi (amit ismerek) 1847-es, 1880 után rendszeresen megjelent.

Jogi képzés sokfelé folyt az országban. Ha nem lett ügyvéd az illető, de tudjuk, hol élt és nagyjából mikor, a környékbeli jogi egyetem levéltára segíthet.

Milyen lehetőségeink vannak még? Vegyük Ráday Iván esetét, aki a Pesti Hírlap csapatában sakkozott. Ma már többé-kevésbé ismerem az életútját. Ehhez is kellett szerencse. A MOL honlapján a kereső két találatot hozott fel: Ráday Iván pénzügyminisztériumi tanácsos lett 1946-ban, ugyanekkor az Állami Nyomda igazgatója is volt, s nyugdíjához 1947-ben a Légrády Állami Nyomdáknál eltöltött idők beszámítását kérte. Ennek alapján a BFL igazoló bizottsági anyagaiban megtaláltam a nevét az Állami Nyomda Igazoló Bizottságnál és a Pénzügyminisztérium Igazoló Bizottságnál (BFL XVII. 407 342/1946). Az utóbbi volt az igazi találat: szerepelt benne Ráday Iván születési ideje és helye, felesége neve, hogy nincs gyermeke, milyen párt és szakszervezet tagja volt, hová írt, mikor, hol volt katona (ezt a pontot nem kutattam tovább, de lenne rá lehetőség; 1900 után a HM Hadtörténeti Intézet és Múzeum Központi Irattár, 1900 előtt a Hadtörténeti Múzeum és Levéltár anyagában). A Légrády Nyomda anyagai a BFL-ben megtalálhatók. Innen tudom, hogy Ráday Iván 15 éves kora óta dolgozott a nyomdában. Az OSZK-ban a Légrády Nyomda jubileumi kiadványában is szerepel a neve mint korrektoré.

Itt érinthetjük az internetes keresés és a halálozások problémáját. Ha valaki beírja Ráday Iván nevét a Google-ba, az egyik tétel ez lesz: Ráday Iván meghalt 1945-ben mint az Állami Nyomda igazgatója, és a Kerepesi temetőben temették el. Az ilyen adatok könnyen ellenőrizhetők, mert a legnagyobb temetőink – az Új Köztemető kivételével – rendelkeznek név szerinti nyilvántartásokkal is. (Az Új Köztemetőben csak akkor találhatunk adatot, ha a néven kívül a halálozás időpontját is tudjuk.) Ajánlatos is volt az ellenőrzés, hiszen ellentmondás van az adatok között. Az okozta a tévedést, hogy Ráday Ivánné valóban 1945-ben halt meg. Kettős sírba temettette a férje, de amikor ő hunyt el, abban az időben nem temettek a Kerepesi temetőben. Jelenleg nem tudom, mikor halt meg, és hová temették.

Fentebb már említettem a BFL Légrády Nyomda anyagát. Számos ilyen cégkiadvány létezik, amelyekben állhatatos kutatással sok személy adatai fellelhetők, ha mondjuk a keresett személy foglalkozását tudjuk. Ilyenek voltak számomra a Pesti Hírlap Sakkcsapatának a tagjai, akik közül közel 50 személy adatait ismertem. Nézzünk néhány példát: Csebis János 3994 sz. segédkarton, Légrády Nyomda 1907.12.30-tól, tehát 1890 után születhetett. Csicsery Ferenc 3992. sz. segédkarton, gépszedő, Légrády Nyomda 1905.02.27-től, tehát 1890 körül születhetett.

Már említettem Magyarország tiszti cím- és névtárát, amely szintén sok lehetőséget rejt, mert ha állami alkalmazott volt az illető, megtaláljuk, hol volt alkalmazásban. Ha pedig végigmegyünk a sorozaton, figyelemmel kísérhetjük az illető pályafutását és a megfelelő levéltárakban az alkalmazó szerv iratanyagában kutathatunk az illető iránt. Másik lehetőség, hogy ez az adattár az állami kitüntetettek névsorát és a kitüntetés adományozásának évét is tartalmazza. 1918 előtt nem csak a javaslattevő minisztérium iratanyagában kereshetjük meg az illető adatait, hanem az uralkodó mellett működő kabinetiroda is előterjesztést készített Ferenc József részére és ezek az előterjesztések általában fennmaradtak, ellentétben sok minisztérium anyagával.

Az interneten a Magyar Országgyűlés anyagai – ha jól tudom – 1867-től 1918-ig megtalálhatók. Ha képviselő volt az általunk kutatott személy, az interneten megtaláljuk a rövid életrajzát, mert legalább az országgyűlési almanachban szerepelnie kellett, és a teljes, 1867-1918 közötti anyagot digitalizálták.

Meg kell említenem a kerületi iparlajstromokat. Jól jönnek, ha ismerjük a keresett személy foglalkozását (pl. szabó). Az illető szakmai testületeknél megtalálhatjuk a tanonc, segéd és mesterképzési kartonokat, de vigyázat a születési dátumokkal, pontosítani kell minden esetben.

Még néhány forrás: érdemes foglalkozni a BFL Társadalomtörténeti adattárával. A peres és hagyatéki ügyek elég szép számmal szerepelnek benne. Hasznos a Mérnök Kamara anyagait is kutatni, bár eléggé sziszifuszi munka, de névmutatók segítenek. A BFL-nek van egy „érettségizettek” adatbázisa, bár még szűk körű. 1890-1900 közötti érettségizettek szerepelnek benne. Rá lehet kérdezni olyan személyekre, akik 1900-1910 között érettségiztek, mert ezen időszak adatbázisát most alakítják ki, és a levéltáros megadja az adatokat, ha már találkozott a névvel.

Nemesek ritkán fordulnak elő az én területemen, de megemlítem a MOL erre vonatkozó számítógépes adatbázisait, amelyek révén például Rakovszky Vagyon Judit adatait találtam meg. (OSZK Genealógiai füzetek 1903-1914. FM3/12797 1. tekercs 1903-11.)

Csalódtam viszont az OSZK partecédula gyűjteményében. Rengeteg „ismerősöm” közül egyet sem találtam, még a nyomdaigazgató Ráday Ivánt sem.

Másoknak szerencsés lehet az FSZEK Budapest Gyűjteményében az életrajzi katalógus és az arcképek katalógusa.

Végül néhány szó Gartner Lajosról. Annyit tudok róla, hogy 1923-ban váltott ki munkakönyvet. Ezt az adatot szintén a BFL anyagai, Budafok Polgármesteri Hivatal nyilvántartásai között leltem meg. Ez jó példa arra, hogy még azoknál is van remény adatok fellelésére, akiknek nem volt diplomájuk, és

még csak az iparlajstromokban ill. a megfelelő civil szervezetekben nyilvántartott mesterek sem voltak.

Mint említettem, ígéretes lehetőség megkeresni a Hadtörténeti Múzeumot és Levéltárat a Kapisztrán téren (1900-ig találhatók itt meg az adatok), ill. a HM Hadtörténeti Intézetet és Múzeumot (1900 utáni adatok). Részben a http://www.hm-him.hu/ honlapon is érdemes kutatni, második világháborús hadifoglyok, 20. századi tisztek névsoraiban.

A zsidó származású második világháborús áldozatok neveit tartalmazó adatbázisok: http://www.yadvashem.org/wps/portal/IY_HON_Welcome és www.neveklarsfeld.org.

A BME Levéltár névjegyzéke segítséget nyújthat mindazoknak, akik a Magyar Királyi József Nádor Műegyetemen 1928. évi június hó végéig oklevelet, abszolutóriumot, vagy oklevélhonosítást nyertek: *Budapest Pátria névjegyzéke mindazoknak, akik a Magyar Királyi József Nádor Műegyetemen 1928. július 1-től 1934. augusztus 31-ig oklevelet vagy oklevélhonosítást nyertek*. Budapest Pátria 1943.

A fenti anyag 2009 elején készült, nézzük, mi történt azóta.

Megismerkedtem a MÁV Levéltárral, ahol ugyanúgy káderlapok vannak, csak szolgálati táblákknak hívják őket s hozzájuk névmutatók a korai 20. századból. Lássuk pl. Beitser Ferencet:

Született 1887.10.27. Bp. Vallása izraelita, nős 1914.04.21 Himmler Erzsébet szül. 1895.09.17., gyermeke Éva szül. 1915.02.14. Gépészmérnöki oklevél 4424.sz. 1909.09.29. Beszél magyarul, németül, franciául. MÁV szolgálatba lépett 1909.11.25, fogadalmat tett 1910.01.09, esküt tett 1912.03.22. 1909.11.25.-1910.08.17. Szombathely s utána Budapest 1920.03.31-ig. Keresete 1911-ben 2300 + 900 korona, 1919-ben már 3800 + 1000 korona (évente).

Hasonló káderlapokat őriznek a református egyházközségi levéltárak is, ill. Bakóczi János adattárát. Tőlük is lehet információkat kapni, ha lelkész az illető, pl. Zagyva Imre: Zagyva József és Szabó Csáthi Mária fia, 1809. november 5-én született Debrecenben (anyakönyvi adatok). 1825-ben lett főiskolai hallgató a Református Kollégiumban. Két évig vidéken nevelő és Békésen rektor (az iskola vezetője). 1836-ban Berlinben tanult az egyetemen. 1837-től Debrecenben segédlelkész Szoboszlai Pap István mellett, 1842. május 1-től lelkész az Ispotálynak nevezett gyülekezetben. 1844. május 6-án feleségül veszi Sarkadi Johannát. Haláláig, 1882. február 13-ig ispotályi lelkész.

Nagyon lényeges adattárak a népszámlálási adatívek. 1941-ben volt népszámlálás és ha tudjuk, hol lakott az illető (pl. telefonkönyvek alapján, vidéki telefonkönyvek Postamúzeum), kis szeren-

cse kell hozzá, hogy a megyei vagy városi levéltárban megtaláljuk a keresett személy lakhely szerinti népszámlálási ívét, ahol mondanom sem kell, minden szükséges adat megtalálható.

De javasolhatom a választási ívek felkutatását, itt Budapesten 1935 és 1943 évekből őrződtek meg. Ismét a lakcímet kell ismerni és megtaláljuk, hogy az illető mely évben és hol született.

A *Magyar Közalkalmazottak Almanachja* 1910-ből is létezik, de a 30-as évek végén is, rövid életrajzok, esetenként fényképek.

Komárom és Esztergom közigazgatásilag egyelőre egyesített vármegyék múltja és jelene. Főszerkesztő Osváth Andor; sajtó alá rendezték Szalay Béla és Vajas Lajos. Budapest. Magyar Vármegyék és Városok Múltja és Jelene kiadóhivatala, 1938. 936 p., [29] t. A könyv vége ismét névjegyzék, rövid életrajzokkal.

Gazdag adatforrás lehet a temetői nyilvántartás, egyre több helyen rég eltemetettek halálozási adatait lehet megtudni a helyi kommunális vállalatoktól, amelyekhez a temetők tartoznak. Győrben, Debrecenben sikerült pl. megtudnom születési és halálozási dátumokat, és onnan már el lehet indulni.

Befejezésül a családkutatók adatforrásai, amelyekkel most ismerkedek:

*Magyarország iparosainak és kereskedőinek czím- és lakjegyzéke. S*zerk. Jekelfalussy József Budapest. Pesti Könyvnyomda Részvény-Társaság, [1892]. LXVI, [2], 2435 p. A szerkesztő, Jekelfalussy József (korának ismert statisztikusa) a kereskedelmi minisztertől kapott felkérést, hogy készítsen el egy címtárat, amely az országban élő összes iparos és kereskedő nevét tartalmazza. A gyakorlatban ezek az arany oldalak az üzletembereket voltak hivatott szolgálni a partnerek megtalálásában. Az adatgyűjtés során Jekelfalussy és munkatársai több forrást is felhasználtak. Az alapvetőek ezek közül az 1891-es népszámlálás családi ívei voltak. További forrásként említhetők az Ipari, Mezőgazdasági és Kereskedelemügyi Minisztérium hivatalos nyilvántartásai, az iparkamaráktól és statisztikai hivataltól kapott jelentések.

Magyar almanach: A virilisták és Fiume vagyonos polgárságának czím- és névjegyzéke. A főrendi és képviselőházi tagok névsora, valamint az ország nevezetesebb férfiainak életleírása és családi leszármazása.

Magyar vasúti almanach és sematizmus 1911. Az annak idején nyomtatásban megjelent sematizmus elektronikus változata, 56.000 vasúti alkalmazott adataival.

Századunk névváltoztatásai: Helytartósági és miniszteri engedélylyel megváltoztatott nevek gyűjteménye 1800-1893. Eredeti okmányok alapján összeállította a Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság egyik igazgató-választmányi tagja. Budapest, Hornyánszky Viktor, 1895. [4], 253, [1] p.

Quo vadis családfakutatás?[1]

Wéber György, Bogád (wegyor@gmail.com)

Bevezetés

Nem is volt olyan rég, amikor a múlt század utolsó harmadában működő családkutatók kutatásaik során nem csak a keresett adat feltalálásának örülhettek, de különleges hóbortjukkal kedves ügyfelekké váltak levéltárakban, már-már baráti nexust alakíthattak ki plébánosokkal, vagy a külvilág elől egyébként zárt(abb) egyházmegyei levéltárossal. Ők még kézbe vehettek 16-17. századi eredeti dokumentumokat, „titokban" készíthettek fotómásolatokat, „bérelt helyük" volt a levéltári mikrofilm olvasónál, a gyerekkori diafilm vetítővel falra vetítve olvasták a MOL-ból rendelt anyakönyvi filmmásolatokat, és saját maguk rajzolták a családfájukat.

Alig néhány évtized alatt – s különösen az 1989-es politikai változások után – óriásit változtak a családkutatás lehetőségei. A kutatók létszáma megtöbbszöröződött, és a technika korábban elképzelhetetlen segítséget nyújt a kutatóknak. Ma már profitorientált cégek mellett több civil szerveződés (egyesület, levelező fórum) működik[2], elképesztő ütemben bővül a mormon egyház anyakönyvi adatbázisa[3], egyházi levéltár teszi elérhetővé anyagait a neten[4], a kutatási lehetőségekről könyvek, tanulmányok jelennek meg[5], és iskolai fakultáció keretében tizenéves gyerekeknek is ezerféle szolgáltatást nyújtó szoftver rajzolja a családfát!

Egyszóval az adatok olcsóbb és könnyebb elérhetősége miatt egyre több kutató választja ezt az életre szóló hobbit, szenvedélyt.

Ha lassan is, de szaporodnak az egyes települések anyakönyveit feldolgozó településkönyvek, s a '80-as, '90-es évek *mikrofilm olvasó* kulcsszavát a genealógiában mára felváltotta az *adatbázis* kifejezés. Ma már magára valamit is adó kutató adatbázisban, a világhálón publikálja kutatási eredményeit, és a szakmai egyesületek is – nem kevés energiaráfordítással és elsősorban, vagy ma még anyakönyvi adatok indexelésével összeállított – adatbázisok létrehozásával segítik tagjaik kutatómunkáját.

---

[1] A cikk rövid változata *Családkutatás vagy településkönyv készítése* címmel hamarosan megjelenik az AKUFF Hírmondóban

[2] pl.: www.akuff.org; www.macse.org;

[3] https://familysearch.org/

[4] http://archivum.asztrik.hu (Reméljük, számos követője akad!)

[5] pl.: http://archivum.asztrik.hu/sites/default/files/letoltesek/Geneologia-1_katolikus_leveltarak.PDF

E robbanásszerű fejlődést látva, a további fejlődés ívét csak sejtve érdemes elgondolkodni azon, hogy vajon milyen kutatási környezet és milyen kutatási módszertan szolgálja leginkább a kutatók érdekeit!

Bármilyen céllal is folyjon genealógiai kutatás, az bizonyos, hogy a kutatónak valódi adatokra van szüksége az eredményes kutatáshoz! Ez a valódi adat vagy benne van a korabeli dokumentumban (anyakönyvben), vagy nincs benne, vagy hibásan van benne. Más megközelítésben vagy direkt módon olvasható, vagy indirekt módon feltételezhető (kizárható) a létezése, vagy örökre nyoma vész. Tehát amekkora hatékonysággal képes a digitális világ egy anyakönyv adatmennyiségét azonos időben széles tömegek elé tárni, ugyanolyan hatékonysággal szórja szét a hibás adatokat is! De amíg a digitálisan sokszorosított eredeti dokumentumok értelmezése kutatói felelősség marad, addig az adatbázisok használatánál ez a felelősség az adatbázis létrehozóit elkerüli. (Az adatbázisok ugyanis rendszerint lelkes önkéntesek kaláka munkájának eredménye.) Az adatbázis (esetleg kezdő családkutató) felhasználója azzal az – olykor hamis – illúzióval használja az adatbázis keresőjét, hogy ott valódi adatokat talál!

Az alábbiakban két példával igazolom, hogy az első olvasatra látszó adatmennyiségnél több valódi adat található általában az anyakönyvekben, illetve az olykor jól olvasható adatok hamisnak bizonyulnak. Egyben rámutatok arra is, hogy az eredményesség érdekében a korabeli források (anyakönyvek) kritikai feldolgozásának nincs alternatívája! A példákat a feldolgozott kiskunmajsai anyakönyvek adatai szolgáltatják, de aki már forgatott 18-19. századi anyakönyveket, annak belátható lesz, hogy ezek a példák általánosíthatók!

Az első példa

Ha egy családkutatót olyan településre visz kutatási eredménye, mely településen várhatóan több felmenőjével fog találkozni az anyakönyvekben, akkor eredményesebb, ha ab ovo feldolgozza a település anyakönyveit, azaz az időrendben vezetett anyakönyvi adatokat ABC rendbe konvertálja. Vagyis elkészíti a település családkönyvét.

Településkönyvet összeállítani természetesen időigényesebb, mint egyetlen család szerteágazó vonalait követni az anyakönyvekben... vagy talán mégsem!?

A településre vonatkozó teljes anyakönyvi adatok összegyűjtése során ugyanis számos olyan kutatást segítő tény tárul fel, melyekkel adott családi vonalak kutatási holtpontjain túl lehet jutni, amelyek viszont rejtve maradnak a családfa folytonosságát biztosító egyetlen adatot kereső kutató előtt, még ha százszor átnézi az anyakönyveket oda és vissza is!

Amíg ugyanis egy családi vonalat követő kutatónak az anyakönyv pusztán nevek és dátumok taxatív gyűjteménye, melyekből mindig az éppen aktuális vezetéknévre „érzékenyen” válogat, addig az anyakönyv adatainak kritikai feldolgozása azonos tulajdonságokkal bíró korszakokra osztja az anyakönyveket. Ilyen korszak lehet természetesen a plébánosok korszaka, de történelmi korokhoz (pl. a szabadságharc ideje alatti, vagy a Bach-korszaktól a kiegyezésig tartó időszak, stb.), helytörténeti tényekhez kötötten is sajátos bejegyzési szokások ismerhetők meg, s nem csak az anyakönyv hivatalos nyelvváltozásaiban. Egy-egy plébánosi korhoz köthető pl. az illető – amúgy is elkeserítően egyedi latinjának – rövidítési szokásai, de felismerhetők az ismételt hibái, megtanulhatók az adott helyzetre szokásos „formamondatai”, stb.

Az alább ismertetett, s tisztán analízissel elért kutatási eredmény azonban objektíven igazolja, hogy egy település teljes feldolgozása hamarabb és több eredményt hoz az egyes családi vonalak feltárásában is, mint az egyedi vonalkutatás! Hamarabb, mert e nélkül az elemzés nélkül az adott ágon soha nem lehetne a holtponton túljutni. Valamint eredményesebb, mert az adott példában a holtpont felett még akár 3-4 generáció adatai is az anyakönyvben vannak!

Felföldi Klára felmenői Harkai Mihály feleségeként:

Tegyük fel tehát, hogy valamely családkutató a majsai anyakönyvekből saját őseként ismerheti meg a Harkai Mihály / Felföldi Klára házaspárt. Tekintve, hogy e házaspár legalább öt gyermeke is biztosan – mai szóval élve – nagycsaládot alapított, mára több százan lehetnek a világban, akik egyenes ági leszármazottnak vallhatják magukat. Felföldi Klára felmenőit keresve azonban holtpontra jutnának.

Felföldi Klára házassági (?1814-ben 17 évesen) és halotti (+1853-ben 53 évesen) anyakönyvei alapján becsült születési éve 1797-1800. Tapasztalt családkutatók tudják, hogy Felföldi Klárát első körben min. +/- 1 évvel szélesebb időintervallumban, az 1796-1801-es évek keresztelési anyakönyvében érdemes keresni. Kettő ilyet fognak találni.

A Felföldi Mátyás / Tóth Ilona házaspárnak 1798. szept. 25-én, míg a Felföldi Imre / Busa Ilona házaspárnak 1797. aug. 12-én született Klára nevű gyermeke. Melyik családé tehát a Harkai Mihály feleségeként megismert Felföldi Klára? Egyéb segítő adat híján – hacsak tippelni nem akar – az egyéni vérvonalat kutató itt kénytelen feladni a további kutatást, holott nyilvánvaló, hogy bármelyik vonalon is haladna tovább, van még adat bőven az 1738 óta vezetett anyakönyvekben!

Felföldi Klára felmenői Rékási Antal feleségeként:

A kutató arra természetesen rájöhet a Felföldi Klárára érzékeny kutatások során, hogy a Rékási Antal / Felföldi Klára házaspár nőtagja a konkurens személy, hisz utóbbi a házassági (?1817-ben 19 évesen) és halotti (+1837-ben 40 évesen) anyakönyvi adatai alapján kb. 1797-1798-ban született.

Az egyéni kutató tehát maximum odáig juthat el, hogy talál két Felföldi Klára nevű feleséggel bíró házaspárt (melyek közül az egyiket egyenes ági rokonának tudhatja), s megismer két olyan családot, ahol megfelelő korú Klára gyermekek születtek. Ám a két Klára gyermek hasonló kora miatt nem tudja szétválasztani, melyik család gyermeke ment férjhez Harkai Mihályhoz, s melyik Rékási Antalhoz.

A településkönyv segítsége:

A település családkönyvét összeállító kutató viszont nem érzékeny egyetlen névre sem, hisz adatfeldolgozása során az anyakönyvek minden bejegyzését feldolgozza. Így eljut az 1867. nov. 18-án ifj. Felföldi Mátyás és Rékási Julianna között megkötött házassági bejegyzéshez is. Ez a házasság a Harkai Mihály / Felföldi Klára vonalra érzékeny kutatót biztosan nem érdekelné, hisz egy emberöltővel később történt az ő érdeklődési körénél! Csakhogy ifj. Felföldi Mátyás / Rékási Julianna főpapi engedéllyel kötött házasságot!

Miután a kutató tudja, hogy házassági engedélyt leggyakrabban valamely fokú atyafiság akadálya alóli felmentésre adtak, s miután ABC sorrendbe szedett családonként rendelkezésére áll az anyakönyvben lévő összes személy adata, néhány perces utánajárással képes feltárni ennek a (püspöki) engedélynek az alapját, s meghatározza, hogy konkrétan kivel, s milyen rokoni vonal mentén alakult ki a jegyesek között a házassági akadályt jelentő atyafiság!

Az elemző azt találja, hogy a feleségnek, Rékási Juliannának az apai nagyszülei a Rékási Antal / Felföldi Klára házaspár volt. Felföldi Klára felmenőit keresve pedig szembetalálja magát a Felföldi Klárákkal kapcsolatban korábban feltárt dilemmával: létezik két nagyjából azonos időben (13,5 hónap különbséggel) született Felföldi Klára, akik házastársait el kell dönteni. Nos, ha Rékási Julianna apai nagyanyja – azaz Rékási Antal felesége – a Felföldi Imre / Busa Ilona házaspártól származik, akkor nincs a kérdéses házasság akadályára egyházjogi magyarázat! Ha azonban a Felföldi Mátyás / Tóth Ilona házaspártól származik, akkor azonnal látszik, hogy ifj. Felföldi Mátyás és Rékási Ilona egyházi engedély nélkül nem köthettek házasságot. Ez esetben ugyanis ifj. Felföldi Mátyás apja (Felföldi Péter) és Rékási Julianna apai nagyanyja (Felföldi Klára) testvérek voltak!

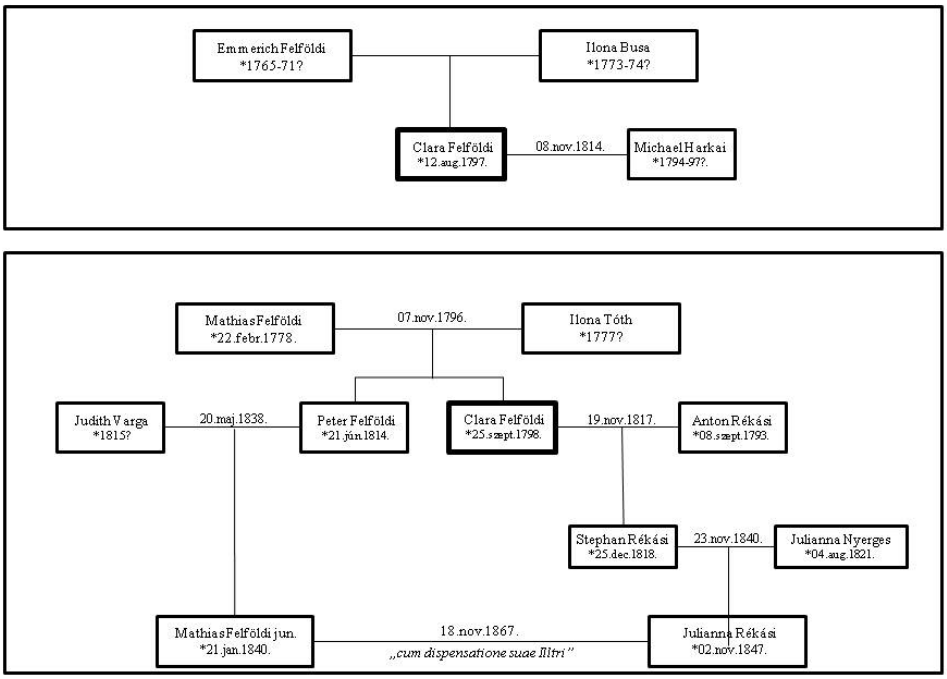

A két Felföldi Klára rokoni kapcsolatrendszere
(Felföldi Mátyás és Rékási Julianna II/III. fokú aszimmetrikus oldalági rokoni kapcsolatrendszere)

Nyilvánvaló tehát, hogy ha Rékási Antal felesége a Felföldi Mátyás / Tóth Ilona házaspártól származik, akkor Harkai Mihály felesége csak a Felföldi Imre / Busa Ilona házaspár gyermeke lehet, s erre a következtetésre Harkai Mihály és Felföldi Klára leszármazottai nem juthatnak el pusztán családfakutatási technikával!

Természetesen nem egyedi esetről van szó! A kiskunmajsai házasultak anyakönyve 1857. februártól ismerteti a házasulandók szüleinek nevét. Az ezt követő 1,5-2 évtized minden házassági bejegyzéséhez fűzött atyafiság alóli felmentése hasonló összefüggéseket tár fel. Lásd (a majsai településkönyvben) pl. az 1867. okt. 15-én házasodott Balogh Péter / Sólya Katalin házaspár, vagy az 1867. nov. 25-én házasodott Terbe László / Ország Viktória házaspár felmenőinek elemzését!

A második példa

A majsai anyakönyvekben a Czonkó vezetéknév önállóan nem szerepel, de másodvezetéknévként a Tóth és a Szöllősi vezetéknevek (és csak ezek a vezetéknevek) párjaként megtalálható. A Szöllősi Czonkó kettős vezetéknév kilencszer, a Tóth Czonkó kettős vezetéknév húszszor fordul elő a majsai anyakönyvekben 1738-55 között.

A Tóth Szöllősi kettős vezetéknév négyszer fordul elő. A Szöllősi a Tóthon és a Czonkón kívül csak két másik vezetéknévvel található meg: Kura (1 alkalom) és Gelyó (56). A Tóthnak – mint az egyik leggyakoribb vezetéknévnek – ötvenöt vezetéknév párja van, amelyekkel összesen 543 alkalommal fordul elő.

Az adatok elemzésekor kiderül, hogy a Czonkó név (és csak ez) kapcsolja össze a Szöllősi Tóthokat, s kizárólag csak egyetlen család – a Szöllősi József / Mányi Anna házaspár – leszármazottai között fordulnak elő. E család genomja így néz ki a majsai adatbázisban:

Szöllősi József	Sz:
*1725?	K:
+1768. máj. 10. Majsa	
∞1746. jan. 23. Majsa	T: Varjú András és Kiss József
Mányi Anna	Sz:
*1727? +1783. dec. 30. Majsa	K:
	2∞1769. jan. 8. Molnár Pál özvegy
Gy: 1. Ágnes *1748. ápr. 18. Majsa	∞1765. nov. 25. Elek Ferenc
2. István *1750. márc. 20. Majsa	
3. Erzsébet *1752. jan. 31. Majsa	
4. Péter Pál *1761. jún. 29. Majsa	∞1780. nov. 26. Juhász Hedvig
K: 1.-4. Varga István és Varjú Erzsébet	

A férj neve saját halotti anyakönyvében Szöllősi Tóth József, Péter Pál gyermek keresztelési anyakönyvében Tóth József. A feleség neve saját házassági anyakönyvében Máni Anna. Egyelőre tisztázatlan a Szöllősi Czonkó, ill. a Tóth Czonkó kettős vezetéknevek eredete, de hogy ők együvé tartoznak (bármilyen néven is), az biztos! A női leszármazottakat sajnos nehéz vagy lehetetlen lesz megtalálni, ha csak Tóth néven fordulnak elő az anyakönyvekben. Egyelőre a Szöllősiek két ága látszik tisztán elkülönülni: a Gelyók és a Czonkók. Utóbbiak Tóth Czonkó – ill. három-négy generáció után már csak – Tóth néven fordulnak elő.

Azonban e házaspár két leszármazottja is csak a Tóth, vagy a Tóth Czonkó kettős vezetéknévvel fordul elő az anyakönyvekben. Mindketten a jelzett család Péter Pál nevű gyermekének unokái: **József** és **Mátyás**.

Nyilvánvaló, hogy azok az egyéni kutatók, akik a kettős vezetéknevek fenti összefüggéseit nem ismerik, a Tóth **József** / Szabó Rozália, illetve a Tóth **Mátyás** / Dabis Anna házaspárok felmenőit a Tóthok között keresné (s nem találná), akkor is, ha a plébánián az eredeti anyakönyveket forgatná, vagy annak digitalizált másolatát otthon nézegetné, esetleg egy anyakönyvi indexelés során létreho-

zott adatbázisból ismerné meg! Valójában azonban a Szöllősi **József** / Szabó Rozália és a Szöllősi **Mátyás** / Dabis Anna házaspárokról van szó, akiknek a Szöllősiek között meg is lehet találni a felmenőit!

Összegzés

Kérdés tehát, milyen mértékben jelent előremutató fejlődést a genealógiai kutatásokban az a tény, hogy a digitális technika és a webvilág jóvoltából egyre könnyebb elérni az anyakönyveket s különböző minőségű anyakönyvi adatbázisokat? Természetesen nem az adatbázisok (értsd: a fejlődés) ellen emel szót e cikk. Ellenkezőleg! De talán rámutat, hogy eredményes és gyors kutatást két forrás felhasználásával lehet végezni. Az eredeti forrás kritikai feldolgozásából készített adatbázissal (ez jelenti a gyorsaságot), és az eredeti forrás felhasználásával (ez jelenti az ellenőrizhetőséget és a pontosságot)! Ahol a kritikai elemzés eltér az eredeti forrás szövegétől, ott a feldolgozónak erre magyarázatot kell adnia. Nem az a kérdés tehát, hogy készüljenek-e adatbázisok (természetesen készüljenek!), hanem az, hogy milyen követelmények támaszthatók a kritikai értékű adatbázisokkal szemben!

Ha az eredményes és gyors kutatásra vonatkozó állítás igaz, akkor valóban feltehető a címbéli kérdés: a technikai fejlődésből adódó bővülő kutatási lehetőségek vajon jó kutatói irányba terelik-e a 21. század eleji genealógusokat?

Biztatom tehát kutatótársaimat, fontolják meg választott kutatásaik irányát! Ha kisebb településsel is kezdve, de az öncélú és hasonló energiákat felemésztő, hasonló nehézségeket jelentő családkutatás, vagy a forrásokból tetszés szerint kiragadott adatokkal (pl. nemzetiségi-vallási hovatartozás szerinti, esetleg pusztán csak vezetéknevekkel) végzett indexálás helyett vállalják a nem sokkal több energiába kerülő településkönyv összeállítását! Így nem csak saját kutatásuk lesz eredményesebb, de további kutatások (pl. demográfiai adatok, vagy a települések közötti migrációk feltárása, stb.) alapját jelentő adatbázisukkal komoly helytörténeti értéket állítanak elő. Végül – s talán nem is mellesleg –, mintegy viszonzásul az eddigi kutatásaik során felhasznált adatbázisok segítségéért, az azonos területen kutatóknak ők is képesek segítséget adni.

Az ilyen kutatásokat megkezdők bizonyára nem maradnak – egyesületi – segítség nélkül!

Kárpátaljai utazásunk, 2012. július 14-18.

Babcsányi Judit, Érd (babcsanyi.judit@t-online.hu)
Fábiánné F. Melinda, Érd (exweekend@gmail.com)

Tavalyi, jól sikerült erdélyi utazásunk a történelmi Magyarország területén idén Kárpátalján folytatódott. A kellemeset a hasznossal kötöttük össze most is, kutattunk az ungvári levéltárban, magyar családoknál szálltunk meg szálloda helyett, hogy vendégszeretetüket élvezve valamelyest segítsünk nehéz anyagi helyzetükön. Természetesen megnéztünk mindent, ami arra érdemes volt, és a nagyon rossz utak miatt nem kellett lemondanunk róluk.

Beszámolónk dióhéjban:

Az első napon, még az ukrán határ előtt megálltunk Tákoson és Csarodán. A tákosi templomot és csodálatos kazettás mennyezetét Baráth Menyhértné (Erzsike) néni mutatta be nekünk ízes tájszólással. Csarodán Ricsey Edit volt az idegenvezetőnk.

A határon gyorsan és minden probléma nélkül értünk át.

Beregszászon álltunk meg először. Ricsey Edit vezetésével megnéztük a katolikus és református templomot, a Szent István szobrot, a volt kaszinót – a mai Páva Hotel gyönyörű szecessziós épületét – és a néhol siralmas állapotú sétálóutcát. Következő állomásunk Munkács vára volt, ahol Korjatovics Tódor szobra, a néprajzi kiállítás, a turulszobor és Zrínyi Ilona szobra voltak a legfontosabb látnivalók. Zrínyi Ilona szobrát egyesületünk ünnepélyesen megkoszorúzta. A beregvári Schönborn kastélyhoz is felsétáltunk. Ezt kívülről körbejárva a park és a tó mellett továbbmentünk az örök fiatalság forrásához. Ittunk belőle, és biztosan hatott, mert nagyon jól bírtuk a következő napok feszített tempóját.

Második napunkat Huszton kezdtük, ahol a csoport egy része a huszti vár romjaihoz kirándult a hegyre, másik része a református templomhoz ment. Az ápolt templomkertben sok kárpátaljai magyar hírességünknek állítottak emlékül kopjafát, többek között Bethlen Gábornak, II. Rákóczi Ferencnek és Szép Ernőnek. Józan Lajos lelkész úr maga mutatta be csoportunknak templomát és fogadott minket a parókián, hogy beszéljen nekünk történeti kutatásairól. Itt nyújtottuk át egyesületünk adományát, melyet útban Husztra a buszon adtak össze a bőkezű résztvevők, összesen 83.000 Ft-ot. A lelkész úr idegenvezetőként elkísért minket aznap Viskre, ahol megnéztük a festett fa mennyezetű református templomot, majd Técsőre, ahol a helyi lelkipásztor beszélt nekünk a kazettás mennyezetű templom

bemutatása mellett a helyi magyarok vallásokon átívelő összefogásáról is. A Balás család gyönyörű többszólamú előadással lepte meg a csoportot és a lelkészeket a jó akusztikájú templomban. Láttuk még Hollósy Simon festőnk mellszobrát és szemerkélő esőben a Fehér- és Fekete-Tisza összefolyását.

Megálltunk Európa földrajzi középpontjánál, melynek pontos helyét még a monarchia idejében számították ki.

Harmadik napunkon először Ungvárra látogattunk. Itt a kutatni készülők és a nekik segítők a levéltárban kezdték a napot, a többiek a belvárosban. A kezdeti nehézségek és félreértések után kutatótársaink mindent megkaphattak a levéltári raktárakból, amit csak kértek. A belvárosban a legérdekesebb a zsinagóga épülete és a lámpagyújtogató szobra volt. A délelőtt folyamán megtekintettük még az ungvári skanzent, a várat és a görög katolikus székesegyházat. A buszból nézhettük Ungvár híres Ung-parti hársfasétányát. Ezután a vállalkozó kedvűek felszaladtak a nevickei vár romjaihoz. Délután ünnepélyesen megkoszorúztuk az I. világháborús emlékművet az Uzsoki-hágónál, majd lefelé, a szerpentinen élveztük a gyönyörű kilátást a buszból.

Negyedik napunkon ismét csatlakozott hozzánk Józan Lajos lelkipásztor úr. A szolyvai emlékparkban ünnepélyes koszorúzással és egy megható verssel, az ismeretlen szerzőtől származó Lágerballadával emlékeztünk meg az 1944-45-ben itt raboskodott és kényszermunkára fogott áldozatokról. A Vereckei-hágónál szintén ünnepélyesen megkoszorúztuk a sajnos megrongált honfoglalási emlékművet. Készítője szerencsére úgy tervezte meg, hogy nem nehéz kijavítani a sok kis kőből épült emlékművet. Megnéztük a görög katolikus fatemplomot Fülöpházán, amelynek kívül is van kalaptartóval ellátott padja a be nem férők számára. Itt tudtuk meg a lelkész úrtól, hogy a feszület felirata cirill betűkkel azért INCI, mert a rex (király) helyett cárnak nevezik Jézust. Következő állomásunk a nagyon látványos Sipot-vízesés volt. Az odavezető gyalogúton a terjengő szagok által megismerkedtünk az ottani disznótartás körülményeivel és találkoztunk az úton legelésző lovakkal. Este vendéglátóink igen színvonalas zenés búcsúestet szerveztek nekünk, amelyen fellépett a helyi Krisz énekkar, sőt egy csengő hangú 6 éves kislány és egy hegedülő 4 éves kisfiú is.

Az utolsó nap reggelén megköszöntük vendéglátóinknak (szervezők: Berki Erzsébet, Mezővári, Zádor u. 61., tel.: 0620 218 2739 és Barta Magdi, Mezővári, Zádor u. 25., tel.: 0620 590 1003) a kényelmes, tiszta szállást, a bőséges és kifogástalan házi kosztot, az éjszakába nyúló beszélgetéseket, és elindultunk Csetfalvára. Itt a fa haranglábra fel lehetett mászni, a templomban pedig megcsodálhattuk a kazettás mennyezetet, a falfestményeket és meghallgathattunk egy újabb többszólamú előadást a Balás családtól. Nagyszőlősön megnéztük a katolikus templomot, amelynek belsejében a régi gótikus falrészletek keveredtek az újabb, különböző stílusú stukkókkal és festményekkel. Elsétáltunk még a Perényi-kastélyhoz, ahol a múzeum zárva volt, de az épület egy része megtekinthető. A busz-

ban Kristóf virágcsokorral köszönte meg az élményeket a szervezőnek, Melindának és kórusunknak, a Balás családnak. Végül újra Beregszászra utaztunk, ahol fontos látnivalónk volt a Beregvidéki Múzeum. A múzeumot Sepa János igazgató úr hozta létre a Bethlen-kastély épületében. Személyesen várt bennünket és tartott tárlatvezetést a múzeum termeiben. A Bereg vármegyében bányászott aranyérctől kezdve az itt született olimpiai aranyérmesekig, valamint a város szülöttjéről, Fedák Sáriról készült több száz darabos fényképes tablókig számos kiállított érdekességgel ismerkedhettünk meg. Sepa János elmesélte, hogy egy régi íróasztal megvétele után a fiókjában talált református születési anyakönyveket nála meg lehet nézni, ha valaki igazolja a rokonságot. Gyűjteményét folyamatosan bővíti, az anyag napról napra gyarapszik. A beregszászi levéltárban nagyon kedvesen fogadott minket Kutasy Ilona igazgató asszony, aki segített az ungvári kutatás megszervezésében is, és minden kérdésünkre készségesen válaszolt. Megtudtuk, hogy tervezik az iratok digitalizálását a Nemzeti Levéltár segítségével és Ungvárra fog kerülni az anyag. A levéltár épülete sajnos rettenetes állapotban van, kívül-belül hullik a vakolat, még az iratokra is. A levéltár ideiglenesen az "Edelweiss" vendéglátó-ipari egység kerthelyiségén keresztül közelíthető meg.

Siettünk öt nap után hazafelé mindannyian, a határon problémák nélkül, gyorsan átjutottunk. Visszaérkezésünk előtt még a buszon tervezgettük a jövő nyarat. Reméljük, hogy ilyen szép számmal összejövünk 2013-ban is, és egyre jobban összekovácsolódva szintén tartalmas, jó hangulatú, kellemes öt napot tölthetünk majd együtt.

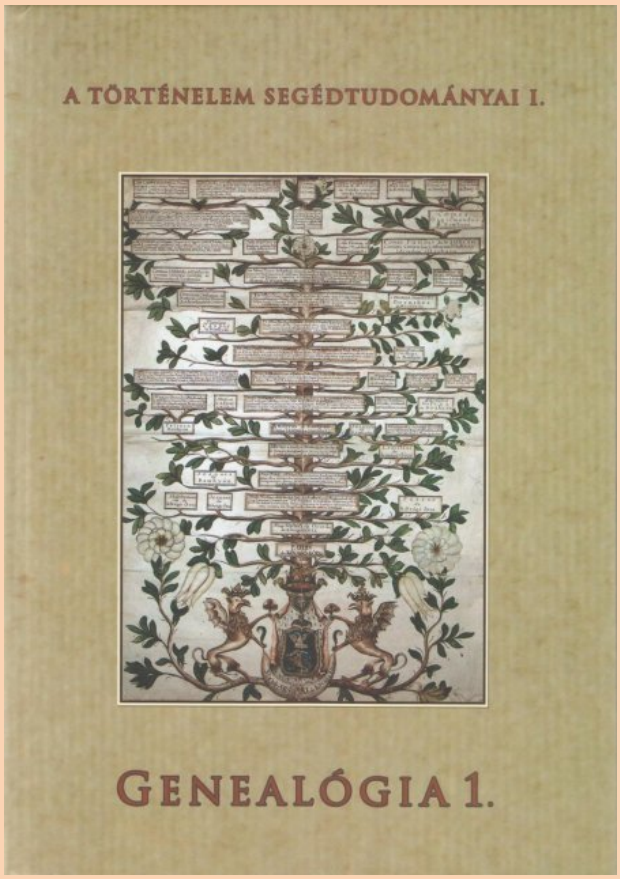

A történelem segédtudományai I. Genealógia 1.

Szerkesztette Kollega Tarsoly István–Kovács Eleonóra–Pandula Attila–Vitek Gábor. Budapest, 2012.

Kollega Tarsoly István és Pandula Attila egy új könyvsorozatot indított útjára, amely a történelem segédtudományait veszi sorra. Első kötete a segédtudományok közül a legismertebbet és legnépszerűbbet, a genealógiát tárgyalja, a nagyobb egyházak levéltári gyűjteményeire, a Magyar Országos Levéltár, s az önkormányzati levéltárak anyagaira koncentrálva mutatja be a családtörténet kutatásának módszertanát, legfontosabb forrásbázisait, s az azokat őrző intézményeket. Ami az egyházi levéltárakat illeti: a római katolikus egyházi levéltárak által nyújtott kutatási lehetőségeket Lakatos Andor, a református egyházi levéltárakban lévő genealógiai forrásokat Szabadi István tekintette át. Az evangélikus egyház levéltárai forrásairól Kovács Eleonóra, az Evangélikus Országos Levéltárról Czenthe Miklós számolt be. A mormon egyház világszintű mikrofilmezési és digitalizálási programját Botlik József ismertette.

Forrás: http://www.melte.hu/?q=node/343

MACSE

H-1022 Budapest
Bimbó út 55.

E-mail: macse@macse.org

Adószám: 18213056-1-41

KSH: 18213056-6499-529-01

Egyesületi tisztségviselők

Hunyady László
elnök

Dr. Hatvany Béla Csaba
elnökhelyettes

Sztrányainé Ildikó
főtitkár

Babcsányi Judit
titkár

Kónya Zsuzsanna
titkár

Németh József
titkár

Szirmay Gábor
titkár

Dr. Várkonyi Tibor
titkár

Gelei Judit
kincstárnok

Cseresnyésné Bécsy Zsuzsa
az ellenőrző bizottság elnöke

Beszeda László
az ellenőrző bizottság tagja

Vezér Ágnes
az ellenőrző bizottság tagja

Látogassa meg webhelyünket:

http://www.macse.org

Csetfalva (Kárpátalja, Beregszászi járás), a református templom fakazettás mennyezete

Fotó: Hatvany Csaba